

Immaterielle rettigheter i subsea produksjonssystem

Fordeling av slike rettigheter etter NTK 07, kapittel X

Kandidatnummer: 601

Leveringsfrist: 25. november 2013

Antall ord: 17703

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema og problemstilling.....	1
1.2	Generelt om teknologi i SPS prosjekter	5
1.3	Kontrakten NTK 07	8
1.4	Avgrensning.....	8
1.5	Rettskildebildet.....	10
1.6	Oppgavens videre oppbygning	15
2	RETTIGHETSBEKYTTELSEN.....	16
2.1	Innledning.....	16
2.2	Patentering av oppfinnelser	16
2.3	Forretningshemmelighetene	19
2.4	Beskyttelsen av tegninger, dokumenter, modeller, prototyper og produkter etter åndsverkloven og markedsføringsloven	21
2.5	Eiendomsretten	22
3	RETTIGHETSFORDELINGEN AV FORGRUNNS OG BAKGRUNNSTEKNOLOGIEN I NTK 07 ART 33.1 OG 33.2.	24
3.1	Innledning.....	24
3.2	Hvilke typer immaterielle rettigheter regulerer Avtalen?.....	25
3.3	Avtalens grunnleggende fordelingsprinsipp.....	27
3.4	Retten til bakgrunnsteknologien.....	28
3.5	Retten til forgrunnsteknologien	30
3.5.1	Fordelingen av informasjon	30
3.5.2	Fordelingen av oppfinnelser.....	32
3.5.3	Konsekvensen av eiendomsretten for partene.....	38

4	REGULERINGEN AV SELSKAPETS BRUKSRETT TIL LEVERANDØRENS FORGRUNNS OG BAKGRUNNSTEKNOLOG I NTK 07 ART 33.2.....	39
4.1	Innledning.....	39
4.2	Bruksrettsbegrepet.....	39
4.3	Hvilke kriterier skal tilfredstilles for at en eventuell bruksrett foreligger?	41
4.3.1	Informasjonens tilknytning til kontrakten.....	42
4.3.2	Oppfinnelseens tilknytning til kontrakten.....	43
4.3.3	Selskapets bruksrett til informasjonen og oppfinnelsene.....	44
4.4	Selskapets bruksrett i situasjoner ved reparasjon og vedlikehold på kontraktsgjenstanden	48
4.5	Selskapets bruksrett i situasjoner ved modifikasjon, ombygging og utvidelse av kontraktsgjenstanden	49
5	SAMMENDRAG OG VURDERING	52
5.1	Eiendomsretten	52
5.1.1	Bakgrunnsteknologien.....	52
5.1.2	Forgrunnsteknologien	53
5.2	Selskapet bruksrett.....	54
6	LITTERATURLISTE	57
7	VEDLEGG A INTERNATIONAL PATENT APPLICATION (NO PATENT NO: 330676).....	58

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Olje- og gassvirksomheten er *teknologidrevet*. Leting, produksjon og prosessering forutsetter utnyttelse av avansert teknologi. I de nærmere 40 år det har vært virksomhet på norsk sokkel, har denne vært drevet av innovasjon og teknologiske nyvinninger. Gjennom forbedrede seismiske metoder og utstyr har det vært mulig å finne nye reservoarer. Nyvinninger innen reservoar- og brønntechnologi har gjort det mulig å uttømme reservene i økende grad.

Bransjen tenderer til å etterstrebe komplette løsninger der en økende andel av virksomheten legges "subsea". "Subsea" er ikke en bransjebestemt entydig terminologi, men i hovedsak kan man hevde at teknologiske løsninger som står permanent på havbunnen eller i vannsøylen og teknologi som brukes temporært til å betjene slikt utstyr, er "subsea" teknologi. Avansert teknologi i "subsea" produksjonssystemer som "subsea" boosting av gamle felter med lavt reservoartrykk og "subsea" separering er utviklet i senere tid. Avanserte posisjoneringssystemer for fartøy og rig, og systemer for overvåking og monitorering av installasjon og i operasjon gitt mulighet for nye anleggs- og utvinningsløsninger uavhengig av feltets lokasjon, bunnforhold, vanddyp og den geologiske strukturen for feltet.

Det har gjort det økonomisk lønnsomt å legge store deler av prosessen under vann.

Det er nå langt billigere å gjøre førstegangs-installasjon av rørledninger og strukturer. Det er også billigere å vedlikeholde "subsea" systemene. Økt konkurranse i markedet har tvunget leverandørene av slike produksjonssystemer til å standardisere sine løsninger i større grad, så langt det er mulig innenfor rammene av viktige variabler som råvarepriser og fysiske egenskaper ved feltene.

Helt fra oppstarten av aktivitetene, har forskning og utvikling vært en sentral oppgave, som er blitt stimulert og underbygget også gjennom konsesjonssystemet. Utfordring med store funn av mer utilgjengelige felter, et høyt krav til sikkerhet og et stort miljøfokus er påvirkende til dette. Immaterialrettighetene til teknologi i denne bransjen er ut i fra dette meget viktig.

I det følgende begrenses temaet for immaterielle rettigheter til rettigheter som beskytter slik teknologi. Videre er det gjort et skille mellom fordelingen av slike rettigheter mellom aktørene og rettighetenes rekkevidde. Det er fordelingen av rettighetene som er sentralt for temaet i oppgaven. Likevel vil fordeling og rekkevidde naturligvis påvirke hverandre generelt, ved at et sterkt vern av rettighetenes rekkevidde vil naturligvis gjøre fordelingen av disse viktigere for partene.

Rettighetsfordelingen mellom leverandører og selskaper, er preget av motstridende interesser. På den ene siden vil selskapene sikre seg tilgang til teknologien, slik at den kan utnyttes for formålet og vil kanskje også ønske å sikre seg slik tilgang for bruk på andre felt og i andre lisenser. Slike immaterialrettigheter på leverandørens hånd, vil også kunne begrense selskapets frihet til selv å kunne reparere, erstatte og bygge ut eksisterende systemer, eller konkurranseutsette slike arbeider. En for stor grad av immaterialrettigheter på leverandørens hånd, fører til ressurs-monopolisering. Konkurransen blant leverandørene vil minke, prisene vil øke og tilgangen på teknologi i markedene vil reduseres. For å motvirke monopolisering, kan selskapet gå aktivt ut og stimulere alternativ teknologiutvikling i form av å inngå R&D (utviklingsprosjekter) med alternative leverandører, hvis de aner at det foreligger et nytt område som kommer til å kreve avansert ny teknologi. De kan også sørge for spredning og allmenngjøring av teknologi, for å hindre rettigheter å bli etablert.

For leverandørene er teknologien et konkurransefortrinn som de vil beskytte.

Leverandørens interesser er det motsatte av selskapets. Ved å sikre seg etablerte rettigheter, vil de kunne øke sin profittmargin ved å hindre andre leverandører fra å bruke samme teknologi. Slik får de incentiv til å drive den teknologiske utviklingen videre.

Selv om leverandøren skulle etablere slike rettigheter gjennom patent eller konkurranse-rettslig vern, vil de likevel prøve å unngå at detaljert informasjon om teknologien blir spredd. Dette fordi det er høy grad av kompetanse i bransjen og et trenet øye vil fort kunne skaffe seg know how ved å studere slik teknologi som f.eks. analyserapporter og dokumentasjon.

Ikke bare fordelingen, men også *rekkevidden* av immaterialrettighetene er viktige.

Med rekkevidde, menes beskyttelsesomfanget av den enkelte rettighet.

Hvis man ikke har etablerte immaterialrettigheter med stor nok rekkevidde, vil ikke leverandørene få betalt for teknologiutvikling og det blir derfor ikke lønnsomt for den enkelte leverandør å drive slik utvikling.

Her må fordelene ved bredere og langvarige patenter avveies mot det samfunnsøkonomiske tap som oppstår ved at den enkelte leverandør ikke kan utvikle innovasjoner som smalere patenter ville ha gitt¹. Geografiske begrensninger er også viktig. Petroleumsmarkedet er høy grad et internasjonalt marked, og partene opererer over hele verden.

Rekkevidden av rettighetene til teknologi, vil ikke være fokus for hovedproblemstillingen i oppgaven.

I tillegg til partenes interesser, er det et overordnet samfunnsøkonomisk behov å sikre konkurranse mellom leverandørene. Slik hindrer man at teknologi, som er nødvendig for effektiv utnyttelse av ressursene, skal monopoliseres av enkelte leverandører eller selskaper. Ulempen for samfunnet, at kunnskapen ikke blir spredt i ønskelig grad, skyldes at patentinnehaver ofte ikke vil se alle anvendelsesmulighetene og ikke vil ha kapasitet til å tilpasse patentet til forskjellig anvendelse. Ved vurdering av hvordan immaterialrettens innhold bør være, må derfor lovgiver foreta en avveining mellom fordelene av at nye ideer blir utviklet og ulempen ved at slike rettigheter hemmer spredningen av kunnskap²

I tillegg til loverregulering av immaterialretten, kan man kunne da tenke seg ulike støtteordning fra staten for stimulering av teknologiutvikling. I Norge har man ordninger for refundering av skatt og tilskuddsordning av FoU midler. Oppfinnelsene blir i disse ordningene ikke stilt til disposisjon for allmennheten.

Et annet alternativ er at staten betaler oppfinnerne for oppfinnelsene, slik at disse umiddelbart kan stilles til disposisjon for alle. Dette vil gi intensiver til innovasjon uten at det oppstår monopol. Problemet er hvordan betalingen skal fastsettes³.

¹ Eide og Stavang (2008) s. 196

² Eide og Stavang (2008) s. 194

³ Eide og Stavang (2008) s. 196

Samfunnsøkonomisk sett blir diskusjonen den samme for immaterialrettigheter i "subsea" sektoren som i andre, hvilken rekkevidde bør slike etablerte rettigheter ha, og hvordan bør disse fordeles mellom aktørene i kontraktsforhold?

Hvis man ser på de immaterielle lovbestemmelser man har og de prinsipper disse gir uttrykk for i norsk rett, ser man at lovgiver har søkt å balansere disse ulike interessene. Prinsippet i patentretten om at oppfinner i utgangspunktet har eiendomsretten til sin oppfinnelse og det omfattende bruksvernet denne eiendomsretten gir, skal verne om oppfinner. Krav til oppfinnerhøyde og begrensning i vernetid, er eksempler på samfunnsøkonomiske hensyn. Mange av de immaterielle lovbestemmelsene gjelder rekkevidden av rettigheter, og sier lite om fordelingen. I utgangspunktet er det full avtalefrihet både når det gjelder fordelingen og rekkevidden⁴ av slike rettigheter, slik at eventuelle relevante lovbestemmelser på området blir deklarasjonsrett. Disse vil da få betydning i det konkrete tilfellet som utfylling der avtalen ved tolkning ikke gir svar, ved selve tolkningen under fastlegging av begrepers rekkevidde og bestemmelsenes mening eller ved reelle hensyn i den grad de vil kunne vektlegges.

Temaet i oppgaven omhandler *rettighetsfordelingen* av immaterialrettigheter til teknologi gjennom bruk av en type standard kontrakt (avtale), hvor leverandøren allerede har etablerte rettigheter før avtalen oppstår, eller skaffer seg slike rettigheter gjennom avtalen.

Det er i utgangspunktet full frihet til å regulere en slik fordeling av rettigheter mellom partene, og det er derfor klart at eventuelle standardkontrakter er viktige instrumenter for å få til en balansert fordeling som partene er best tjent med.

Norsk Total Kontrakt (NTK) er avtalte standardvilkår for større leveranser av utstyr på norsk sokkel og tilpasset "topside" leveranser. NTK- kontrakten er tilpasset større EPC leveranser hvor den, i tillegg til bygging, også omfatter prosjektering og innkjøp.

De største av disse EPC prosjektene for "subsea", kalles SPS prosjekter. Leveransen er hele eller deler av et "subsea" produksjonssystem (distribusjonsnett) med ulike strukturer, rør-

⁴ Ørstadvik (2011) s151

ropplegg, kontrollsystemer (styring og monitorering) og topside interface mot rig, plattform eller FPSO. Boring, etablering og vedlikehold av brønnene, vedlikehold av SPS systemet, legging av hovedledninger og installasjoner av ulike slag gjøres etter egne kontrakter. Kontrakten inngås mellom et "selskap" på bestillersiden og en "hovedleverandør" på selgersiden. I SPS prosjektene vil selskapet være et oljeselskap. Leverandøren er m.a.o. høyest oppe i leverandørhierarkiet.

Leverandørens hovedforpliktelse vil være å levere kontraktsgjenstanden, mens selskapets hovedforpliktelse vil være å betale den avtalte kontraktsprisen. Leveranse er juridisk sett utført ved tidspunktet for signering av ferdigstillelsessertifikatet. Da inntreer bl.a. kontraktens garantibetingelser.

Det er ingen tvil om at immaterialrettigheter står sentralt for verdiskapningen i olje - og gassvirksomheten, og at det er behov for kontraktsløsninger som balanserer partenes interesser. Hovedproblemstillingen i oppgaven er hvorvidt det kan sies at NTK er slikt balansert ved bruk i "subsea" leveranser. Det sentrale er fordelingen av partenes eiendomsrettigheter til teknologi utviklet i kontrakten (forgrunnsteknologi), teknologi allerede eiet av partene (bakgrunnsteknologi) og omfordelingen av disse i form av positive bruksretter.

1.2 Generelt om teknologi i SPS prosjekter

De immaterielle rettighetene oppgaven tar for seg, er rettigheter til teknologi i SPS. Det er dermed nødvendig å si noe om hva som er kjennetegner denne teknologien og generelt om partenes innsats i denne typen prosjekter.

Prosjektene i olje og gassvirksomhetene kan hovedsakelig deles i to: Den ene typen er "Topside" prosjekter, som gjelder leveranser til rig, plattform/flyter og landanlegg. Den andre typen er "subsea" prosjekter, som gjelder leveranser som skal installeres på sjøbunn. "Subsea" prosjektene har noen andre utfordringer enn "topside" prosjektene, blant annet vanskeligheten ved å installere, vedlikeholde og reparere slik utstyr. Slike operasjoner medfører derfor en stor risiko. Tekniske løsninger relatert til disse operasjonene gjennom SPS, kan spare selskapene for store kostnader under feltets levetid.

I SPS prosjekter kan man si at all prosjekteringen er overlatt til leverandøren som system-leverandør og øverst i leverandørhierarkiet. Selve felt layout (hvordan feltet skal bygges ut) og hva produksjonssystemets ulike komponenter skal bestå i, kan allerede være bestemt gjennom separate konsept og tidligfasestudier satt ut som egne kontrakter. Typisk kan disse være satt til samme EPC leverandør, dette er da definert som betingelser og krav satt i ITT (tilbudsdokumentene). Ofte blir disse kravene endret gjennom avklaringer i tilbudsfasen, og kontrakten inneholder gjerne et kompromiss mellom ITT og leverandørens tilbud. Avklaringene er av teknisk, kommersiell og kontraktuell art.

Leverandøren har da ofte en stor medvirkning i hvordan endelig leveranse blir. Men man kan si at prosjekteringen utover SPS prosjektets leveranse på overordnet nivå, av selve felt-layout er selskapets. Hva som menes med prosjektering over, er prosjekteringen som inngår i selve kontrakten. Denne er i disse prosjektene, uten vesentlig unntak, gjort av leverandøren som en totalentreprise. Leverandøren har ansvaret for all leveranse fra underleverandørene og all management og engineering på subsystem og systemnivå. Leverandøren har i disse prosjektene dermed så og si hele det totale prosjekteringsansvaret. Dette betyr at det er rimelig at selskapet skal få omfattende rettigheter til teknologien leverandøren utvikler, men ikke slik at leverandøren ikke selv skal få utnytte den⁵. I rene byggekontrakter er det mer rimelig å oppfatte selskapets rett, som begrenset til selve den fysiske kontraktsgjenstanden og ikke leverandørens teknologiske kunnskap. Dette vil også være i tråd med kontraktsprisen. Normalt vil dette kunne få konsekvenser for en vurdering av rammene for bruksretten selskapet vil ha etter NTK 07 kapittel x, artikkel 33.2.

Når det gjelder teknologien i SPS prosjekter, består den hovedsakelig av mer eller mindre standard hovedkomponenter. Komponentene er ulike strukturer (ventiltrær, manifolder m. m), rørledning (spools) og oppkoblingssystemet (eksempel på dette i vedlegg A) for å knytte disse sammen, og dette systemet sammen med hovedledning til FPSO, plattform eller landanlegg. Ulike ledninger for strøm, hydraulik, kjemikalier (umbilicals og flying leads)

⁵ Kaasen (2006) s. 832

og et kontrollsystem bestående av topside kontroll og monitoreringssystem med en CPU som kan være montert på en av de nevnte strukturer.

Operatøren har en skjerm med tastatur topside, hvor systemet har en software applikasjon interface. Her kan operatøren styre og overvåke systemet. Man har også muligheter for en mer konvensjonell styring i form av en fjernkontroll med knapper for å kunne bevege seg topside. Man har også ulike nødfunksjoner for avsteging i form av manuell styring.

CPU enheten er en datamaskin med software som sørger for at man kan kontrollere ulike ventiler, choke (justering av brønnstrøm) og måleinstrumenter for flow, temperatur, trykk og erosjon. Disse dataene lagres, og man får et godt inntrykk av hvordan brønnen oppfører seg over tid.

Man har også systemer for kontroll av eventuell vedlikehold av brønnene og bruker her samme CPU enhet. Noe av dette utstyret (eventuelt deler av det) er patentert.

Enkelte av disse komponentene er standardisert til en viss grad. Standardisering på overordnet komponentnivå er vanskelig i "subsea", pga at noen variabler påvirker design i vesentlig grad. Egenskaper ved feltet, dyp, brønnlokasjon, bunnforhold, strøm, bølger og råvarepriser er eksempler på slike. Patentene i disse systemene ligger hovedsakelig på lavere komponentnivå.

Patentet i vedlegg A viser eksempel på et typisk patent på et koblingssystem for rørledning og umbilicals. Dette er eksempel på et produkt som har en smal rekkevidde, noe som gjør at det blir tilbudt noenlunde like produkter av flere leverandører.

Systemet kan inneholde komponenter med egen patentbeskyttelse fra underleverandør, eller separat patentbeskyttelse fra hovedleverandøren.

Ofte er det innovative i patentet lite visuelt på det fysiske produktet selv for et trenet øye, slik at selv om komponenten selges, vil mye av teknologien ligge i know how og fremkomme gjennom enkelte analyserapporter og detaljtegninger i forbindelse med kvalifiseringsløpet av den patenterte komponenten. Slik informasjon vil leverandøren ikke gi slipp på verken i prosjektfasen eller i feltets levetid, fordi det kan avsløre teknisk informasjon som kan få konkurrentene til å utvikle ny teknologi, eller videreutvikle sin egen. Mye av teknologien kan dessuten ligge i en smart sammensetning av de ulike patenterte eller ikke

patenterte produkter til system, tilpasset prosjektet. Informasjon om hvorfor akkurat disse løsningene er valgt, er noe leverandøren ønsker ikke skal spres.

1.3 Kontrakten NTK 07

Norsk Totalkontrakt (NTK 07) er avtalte standardvilkår, såkalte "agreed document" fremforhandlet mellom Statoil ASA, Norsk Hydro på den ene siden og Norsk industri (tidl. Teknologibedriftenes landsforening) på den annen side. NTK 07 er arvtager etter NTK 05 som igjen bygger på NF 92 (Norsk fabrikkasjonskontrakt). Det hele begynte i 1987 da Norsk fabrikkasjonskontrakt NF 87 kom i sin opprinnelige utgave. Det lå flere hensyn bak utarbeidelsen av en slik standardkontrakt. Slike avtalte standardvilkår vil kunne føre til forenkling av kontraktsadministrasjon, åpne for effektiv opplæring innen begge organisasjoner og muligheten for å utvikle teknisk gode og kommersielt balanserte kontraktsvilkår. NF og NTK har kommet i flere versjoner, og 07 versjonene er de siste. I disse dager foregår forhandlinger om modifikasjoner av disse.

Bestemmelsene i NTK og NF er svært like, men NTK er spesielt tilpasset leveranser som er betydelige i omfang, og som inneholder prosjektering, innkjøp, bygging og eventuelt installasjon (EPC(I)) prosjekter. NTK 07 er tilpasset "topside" prosjekter, men brukes også for "subsea" prosjekter. Bestemmelsene rundt opphavsrett i kapittel X er identiske for NF og NTK. Man finner også liknede bestemmelser i ulike andre kontrakter som brukes i bransjen. Også slike som ikke er "agreed documents" har adoptert bestemmelsene. Vurderingen rundt problemstillinger etter de immaterialrettslige bestemmelsene i NTK 07, kan nok i stor grad overføres til disse.

1.4 Avgrensning

Sentralt for oppgaven vil være hvordan immaterialrettigheter til teknologi i "subsea" delen av petroleumsvirksomheten fordeles i et typisk kontraktsforhold i denne sektoren, etter standardkontrakten NTK 07. Hovedvekten vil bli på art 33 som regulerer rettigheter til informasjon, teknologi og oppfinnelse, under kapittelet om opphavsrettigheter i kontrakten. Disse rettighetene er immaterialrettigheter til teknologi, som partene har etablert uavhengig av om dette er teknologi partene bringer inn i prosjektet (bakgrunnsteknologi), eller tekno-

logi leverandøren utvikler gjennom prosjektet (forgrunnsteknologi). Leverandørens bruksrett til selskapets teknologi blir ikke behandlet.

I disse typer prosjekter er oljeselskapet kunde og et formål med kontrakten, er at teknologien i stor grad skal tilføres og administreres av hovedleverandøren som teknologileverandør. Teknologien kan bestå av oppfinnelser som allerede er beskyttet i form av patent. Den kan også bestå av annen teknisk informasjon.

Oppgaven har ikke fokus på rekkevidden (beskyttelsesomfanget) av den enkelte oppfinnelse (patent) som leverandøren går inn med i prosjektet. Likevel henger rekkevidde og fordelingsspørsmål sammen, slik at det er umulig ikke å komme inn på dette tema. Et eksempel på dette, er bruksrettens rekkevidde i forhold til service og vedlikehold av kontraktsgjenstanden. Her er det en grense for når det må sies at en nytilvirket kontraktsgjenstand foreligger.

Videre ser jeg på selskapet som ett og ikke en gruppe (lisensgruppe). Problemer rundt eventuelle sameiekonstellasjoner på selskapssiden og fordelingen av rettigheter i disse (lisensavtaler), blir ikke belyst. Oppgaven tar ikke for seg hensynet til tredjemann i betydningen underleverandør. Problemer med uheldige utslag av rettighetsfordelinger etter NTK 07, nedover i leverandørkjedene, blir ikke belyst. Kontrakten gir en plikt for leverandøren til å sørge for lisens fra tredjemann, hvis det viser seg å være nødvendig for å opprettholde sin eventuelle lisensplikt mot selskapet.

Bestemmelsen om fordelingen av immaterielle rettigheter, regulerer ikke hvem som har rettighetene til oppfinnelser fra andre leverandører på samme nivå, hvis informasjonen m.v. fra leverandøren er et viktig grunnlag for den. Dette blir derfor ikke omhandlet.

Oppgaven omhandler ikke kommersiell informasjon som også er beskrevet i NTK 07.

Når det gjelder teknisk informasjon, tar oppgaven ikke for seg rettighetene til data over monitorering og overvåkning av prosess. Dette er et tema som har kommet opp i senere tid som høyst aktuelt, i forbindelse med at man har hatt en voldsom utvikling av utstyr for dette formålet. Man har nå en utstrakt mulighet for slik overvåkning av brønner og prosess ved bruk av sensorer og måleutstyr. Disse signaler blir behandlet av datamaskiner lokalisert "subsea" og sendt topside. Dette fører til enorme datamengder over feltets karakteristikker.

Oppgaven tar ikke opp konsekvensen av eventuelle brudd på bestemmelsene etter avtalen. Brudd på plikter etter kapittel X kan møtes med kontraktens missligholdssanksjoner, men i praksis passer disse dårlig og får dermed begrenset anvendelse. For øvrig må virkningen av overtredelse av de immaterialrettslige bestemmelsene, fastlegges etter bakgrunnsretten. Det mest aktuelle er erstatningsplikt på culpagrunnlag⁶

Prosjektypen denne oppgaven baserer seg på, er SPS prosjekter, som er de største EPC prosjektene. Andre prosjekter, som f.eks. serviceprosjekter og utviklingsprosjekter, faller utenom. Dette er et bevisst valg. NTK 07 passer heller ikke på slike prosjekter.

Enkelte betraktninger fra de ulike områdene nevnt ovenfor, vil likevel inngå der dette kan illustrere (eller ha betydning) for materielle og rettskildemessige spørsmål oppgaven reiser. Grunnen til at disse temaene ikke blir behandlet, er at dette er omfattende temaer som vil gå langt ut over en slik oppgaves størrelse. Oppgaven forutsetter anvendelse av norsk rett.

1.5 Rettskildebildet

I fordelingen av immaterielle rettigheter til teknologi, vil det i utgangspunktet være full avtalefrihet. Dette gjør at problemstillingene som reises i avhandlingen, i utgangspunktet må besvares, ved tolkning og utfylling av kontrakten som den sentrale kilden.

Deler av faktum for hovedproblemstillingen i oppgaven er relativt ny og det foreligger lite praksis som gir grunnlag for sedvanerett og rettspraksis. Ofte vil slike saker ved en tvist, som ikke løses i minnelighet mellom partene, gå til sivil avgjørelse i form av voldgift. Slike saker blir vanligvis ikke offentliggjort. Det foreligger også få offentlige domstolsavgjørelser, de fleste er underrettsavgjørelser⁷

Dette betyr at man, i tillegg til kontrakten selv, har deklatorisk lovgivning, begrenset rettspraksis, ulovfestede kontraktsrettslige og immaterialrettslige prinsipper, juridisk teori og reelle hensyn som aktuelle rettkilder.

For å fastslå kontraktsreguleringens rettslige betydning, må man bruke juridisk metode. Dette innebærer å finne de relevante rettkildefaktorene ut fra de ulike rettkildene. Deretter må man utlede og samordne de rettslig relevante argumentene fra disse.

⁶ Kaasen (2006) s. 835

⁷ Kaasen (2006) s. 57

Utgangspunktet er at kontrakten er den sentrale rettkilden.

Lovvalget er norsk lov, og det er derfor norske tolkningsprinsipper som gjelder.

Utgangspunktet for kontraktstolkning er subjektivt, finne partenes mening med avtalen⁸.

NTK 07 er en standardkontrakt, og å søke etter partenes mening med de enkelte kontraktsvilkår vil derfor ofte være formålsløst⁹.

Det naturlige ved tolkningen av de enkelte vilkår, er å begynne med tolkning av kontraktens ordlyd. Utgangspunktet er det som fremgår av avtalens objektive vilkår ut fra en naturlig språklig forståelse. Dette gjelder også ved tolkning av standardavtaler og særlig ved "agreed documents" som NTK 07¹⁰. Woxholth uttaler at det i praksis vil være riktig å tolke standardvilkår objektivt med stor vekt på formålet og reelle hensyn. Bestemmelsene må også tolkes i samsvar med andre relevante bestemmelser i kontrakten, med tanke på kontraktens individuelle funksjon og formål¹¹.

Når det gjelder overføring av rettighet i form av bruksrettsbestemmelsen i NTK 07 Art. 33.2 (3), er det særlige forhold som gjør seg gjeldende. Rettslitteraturen nevner prinsipper som det er nærliggende å legge større vekt på i en lisensieringsavtale. Ørstadvik nevner prinsipp om innskrenkende tolkning med grunnlag i patentlovens § 43 som har likhet med opphavsrettens spesialitetsgrunnsetning¹². Et annet prinsipp, lojalitetsprinsippet, er et relevant moment ved slike langvarige lisensforhold som man snakker om i SPS prosjektene¹³.

Hvis tolkning ikke gir klarhet, må man foreta utfylling på grunnlag av bakgrunnsretten bl.a. basert på deklatoriske regler, og finne resultater som er rimelige og fornuftige¹⁴. Likevel, når det dreier seg om en kontrakt mellom likeverdige parter, vil hensynet til at avtalen er langt på vei utslaget av en kalkulert risiko, veie tungt. Dette vil tale imot å bygge på rimelighet eller resultatets godhet. Det skal mye til at klare kontraktsbestemmelser vil bli satt til side som urimelige.

⁸ Ørstadvik (2011) s155

⁹ Woxholth (2006) s.437

¹⁰ Woxholth (2006) s.436

¹¹ Ørstadvik (2011) s155

¹² Ørstadvik (2011) s156

¹³ Ørstadvik (2011) s165

¹⁴ Hagstrøm (2009) s.44

Viktig her er at NTK 07 er fremforhandlet mellom profesjonelle parter. Det tilsier en stor grad av avtalefrihet, øker betydningen av kontrakten og vil legge føringer for tolkningen av den. Det faktum at NTK 07 har fått status som ”agreed document”¹⁵, da kontrakten er fremforhandlet til enighet mellom partene, er også et moment som taler for å tillegge kontraktens ordlyd spesielt stor rettskildemessig vekt.

Selv om det rundt NTK 07 har utviklet seg en ensartet praksis, og at denne må få sin selvstendige betydning når kontrakten tolkes og utfylles, er som før nevnt oppgavens problemstilling relativ ny og det finnes lite slik kontraktspraksis å utlede generelle regler fra.

Temaet i oppgaven er omhandlet i Kapittel X i NTK 07 om opphavsrett.

Det foreligger ingen formelle, samlede eller utgitte forarbeider i tradisjonell forstand til kontrakten. Møtereferater som ble tatt, er konsentrert om fremdriften av forhandlingene og ikke enkeltheter i underlaget for standpunkter partene fremførte, eventuelt ble enige om.¹⁶

Kaasen vurderer likevel møtereferater fra forhandlingene til NTK 07/NF 07 som en mulig kilde til partenes vilje og forståelse av kontraktens bestemmelser. Men han fremhever også at slike kilder må benyttes varsomt, da de sett løsrevet fra hverandre lett kan gi et skjevt bilde av partenes standpunkter. Bruk av partsvilje som faktor ved tolkning og utfylling av slike standardkontrakter, er også noe problematisk. Selve standardteksten er jo fremforhandlet av andre enn de som inngår de individuelle kontraktene. Partsviljen blir dermed illusorisk.

Selv om det som før nevnt i utgangspunktet er full avtalefrihet, foreligger det lovgivning som kan gi direkte anvendelse som deklarasjonsrett. Denne kan også gi uttrykk for generelle prinsipper man må gi anvendelse ved tolkning, utfylling av kontrakten eller som reelle hensyn.

Sentrale lover i den immateriale- og konkurranserettslige bakgrunnsretten er patentloven, åndsverksloven, designloven og markedsføringsloven.

¹⁵ Kaasen (2006) s. 53

¹⁶ Kaasen (2006) s. 56

De mest sentrale immaterialrettslige lovbestemmelsene som gjelder på området, finner man i patentloven og åndsverksloven.

Patentloven gir bestemmelse om patentets tilblivelse, rekkevidde, forbenyttelsesrett og tvangslisens som vil ha betydning for anvendelsen av NTK 07.

Relevante konkurranserettslige bestemmelser finnes også i markedsføringsloven. Denne, som en del av konkurranseretten, gir en supplerende beskyttelse mot hemmeligholdelse, illojal utnyttelse av andres frembringelser, og forbyr handlinger som strider mot god forretningskikk. Rettspraksis rundt disse immaterialrettslige og konkurranserettslige lovbestemmelsene vil da også være relevant.

Fordi disse lovebestemmelsene og praksis rundt dem er så relevante, er rettighetsbeskyttelsen etter bestemmelsene beskrevet i et eget kapittel¹⁷.

To av de mest sentrale lovene i den obligasjonsrettslige bakgrunnsretten er Avtaleloven (Avtl.) og Kjøpsloven (Kjl.).

Avtaleloven er deklarasjonsrett for kontrakter basert på NTK 07, og inneholder bestemmelser om avtalesensur, ugyldighet og fullmakt. Den bestemmelsen det er verdt å drøfte, er § 36. Dette er en generell bestemmelse om avtalesensur på grunnlag av urimelighet. Den kan føre til tilsidesetting av hele kontrakten, enkelte kontraktsvilkår, eller lemping av disse. Den gir også en mulighet for en innskrenkende tolkning av de enkelte avtalevilkår som kommer urimelig ut i den konkrete sak uten å trekke § 36 direkte inn¹⁸.

Hvis standardene benyttes uten endringer, skal det likevel mye til før kontrakten revideres på dette grunnlaget.¹⁹ Slik skiller NTK 07 seg ut som en standardkontrakt fremforhandlet over tid mellom meget profesjonelle parter.

Konklusjonen blir da at det skal svært mye til for å lempe eller sidestille bestemmelser i NTK 07 med hjemmel i avtl. 36. Særlig gjelder dette i SPS prosjekter der partene må regnes som de største og mest profesjonelle aktørene i markedet.

I oppgaven vil en revisjon av kontrakten med hjemmel i avtl § 36, antas å ikke komme til anvendelse, etter vurderingene over.

¹⁷ Kapittel 2

¹⁸ Woxholth (2006) s. 426

¹⁹ Kaasen (2006) s. 50

Kjøpsloven kommer til anvendelse som deklarasjonsrett bakgrunnsrett for kontrakter basert på NTK 07²⁰. Kjøpsloven bygger i stor grad på kodifisering av kontraktsrettslige prinsipper. Loven gir derfor uttrykk ulovfestede kontraktsrettslige prinsipper som kan få betydning som deklarasjonsrett bakgrunnsrett uavhengig av lovreguleringen. Viktig er at Kjøpsloven er deklarasjonsrett og viker for avtale og etablert praksis mellom partene og for handelsbruk som må anses bindende for partene, jfr. Kjl. § 3. Særlig er dette fremtredende i spesielle bransjer som "subsea" bransjen, der etablert praksis mellom partene på visse områder er svært fremtredende. Men som nevnt over eksisterer det lite etablert praksis på området som er temaet for oppgaven. Likevel, selv om kjøpsloven gis direkte anvendelse som deklarasjonsrett, eller analogisk anvendelse som uttrykk for generelle prinsipper ved tolkning eller utfylling av kontrakten, er det lite i kjøpsloven som kan anvendes som rettkildematerialet i problemstillingen oppgaven reiser. Kjøpsloven er derfor av mindre relevans.

Spørsmål innen både generell kontraktsrett og entrepriser på land, har vært omfattende prøvet for domstolene. Det har gitt rettspraksis, som i samspill med juridisk litteratur, har utviklet rettstilstanden på begge fagområder. Denne rettspraksisen er også relevant for de mer spesialiserte problemstillingene i petroleumskontrakter. I tillegg til Høyesterettspraksis finnes det også et større antall ekspertavgjørelser avsagt i forbindelse med tvister mellom parter under NTK 07. Disse er samlet og gitt ut av Institutt for Sjørett ved Universitetet i Oslo, i publikasjonen MarLus. Partene i store entreprisekontrakter foretrekker ofte voldgiftsdomstoler som redskap for konfliktløsning. Voldgift gir frihet til selv å velge dommere, slik at de kan få tvisten løst av eksperter på det aktuelle juridiske området. I tillegg gir voldgift partene mulighet til å avgjøre i hvilken grad saken og avgjørelsen skal offentliggjøres. Dette muliggjør en hurtigere saksgang enn ved sivil søksmål. Voldgiftsdommer blir i liten grad trykt eller publisert. Det gjør dem vanskelig tilgjengelig for rettsanvendere og teoretikere. Det kan potensielt hindre det tradisjonelle samspillet mellom rettskildene og føre til at rettstilstanden på fagfeltet kan virke mer statisk enn det den i realiteten er.

²⁰ Kaasen (2006) s. 52

Den ulovfestede kontraktsretten blir omfattende behandlet i norsk juridisk litteratur. Petroleumskontraktene er naturlig nok mindre behandlet i teorien, da det er et mer spesialisert fagfelt. Et særtrekk ved litteraturen om petroleumskontrakter, er at de få forfatterne som behandler temaet, står sentralt i, eller tett på, det fagmiljøet som har utviklet kontraktene. Den tilgjengelige litteraturen er derfor generelt godt utfyllende og gir dybdeinnsikt både i de juridiske og de praktiske sidene ved utarbeidelsen og bruken av kontraktene.

Oppgavens problemstilling er i liten grad behandlet i juridisk litteratur. Den sentrale kilden er Kaasens kommentarer til NTK 05/NF 05.

1.6 Oppgavens videre oppbygning

Avhandlingen består av 7 kapitler. Kapittel 1 er innledning og beskriver tema, problemstilling og en oversikt over rettkildebildet. Kapitlet presenterer også typisk teknologi i SPS prosjekter som et grunnlag for diskusjonene i kapittel 3, 4 og 5. Kapittel 2 er en generell redegjørelse for rettighetsbeskyttelse i olje og gassektoren og en forklaring av begrepene brukt i NTK 07 kapittel X. Kapittel 3 omhandler den avtalte rettighetsfordelingen til bakgrunns og forgrunnsteknologi etter NTK 07 kapittel X og problemstillinger knyttet til dette. Kapittel 4, som sammen med kapittel 3 er den sentrale delen av oppgaven, omhandler selskapets bruksrett til leverandørens teknologi og problemstillinger i forbindelse med denne. Problemstillingen er som gitt i 1.1 med de avgrensninger gitt i 1.4. Kapittel 5 gir et sammendrag av kapittel 3 og 4 og en diskusjon rundt kontraktens balanse, samt eventuelle modifikasjoner som kan bedre denne. Kapittel 6 og 7 er henholdsvis litteraturliste og vedlegg.

2 Rettighetsbeskyttelsen

2.1 Innledning

I olje- og gassvirksomheten er det tekniske oppfinnelser og teknisk informasjon som er det sentrale; det man med et fellesbegrep kan kalle teknologi. Det som kjennetegner teknologien i SPS prosjekter er beskrevet innledningsvis²¹.

NTK 07 bruker i overskriften om rettighetsregulering formuleringen ”Rettigheter til informasjon, teknologi og oppfinnelser”. Teknologi er en samlebetegnelse for alt som har med teknikk å gjøre; løsninger, utstyr, modeller, produkter, kunnskap og informasjon. Men betegnelsen ”teknologi” er ikke et rettslig begrep, og har ikke noe fast rettslig betydningsinnhold. Innen immaterialretten har heller ikke ordet ”informasjon” noe rettslig definert innhold. Kontrakten må forstås i videre forstand og dekker alt fra faktiske opplysninger til patentbare oppfinnelser²². I SPS prosjektene dreier dette seg om oppfinnelser, dataprogrammer, databaser, tegninger og dokumenter.

2.2 Patentering av oppfinnelser

Innenfor teknologifeltet i SPS prosjektene, har vi et spekter av forskjellige frembringelser. I den ene enden av skalaen har vi oppfinnelsene, tekniske løsninger som har teknisk effekt, som løser et teknisk problem og som lar seg reproducere med samme resultat uavhengig av subjektive vurderinger. Det kan dreie seg om produkter f. eks en maskinell løsning for sammenkobling av "subsea" rør (vedlegg A), umbilicals og strukturer eller en "subsea" kontrollmodul for datastyring av ventiler. Eller det kan være en fremgangsmåte, en metode, f. eks "subsea" separering. Hvis den tekniske løsningen er ny og har oppfinnelseshøyde kan den patenteres, den er patenterbar.

Patentbeskyttelsen er den viktigste og mest praktiske beskyttelsesformen for teknologi. Fordelen med patentbeskyttelse, er at det er en beskyttelse som kan oppnås i alle land. Den er basert på en offentlig godkjenning og den beskyttede løsningen er definert og kjent. Til grunn for patentmeddelelsen, ligger en grundig granskning av patentmyndighetene, som

²¹ Kapittel 1.2

²² Kaasen (2006) s. 831

også kan involvere klagebehandling etter innsigelse fra tredjemann. Dette innebærer at patentet kan ha stor autoritet og bli respektert. Patentet etablerer et beskyttelsesrom som avstenger konkurrentene fra å gå patentet for nær. Kostnadene i patentrettssaker er også så høye at de i seg selv kan virke avskrekkende for den som vurderer å designe rundt patentet. Ulempen med et patent, er at det ofte kan være uklart hvor langt beskyttelsen rekker og ikke sjelden blir også patenter kjent ugyldige av domstolene. De økonomiske interesser som er knyttet til patenter som inngår i SPS leveranser, kan være enorme og selskaper kan være villige til å bruke svært store ressurser på å forsvare og utfordre rettighetene. Det gjelder også i saker som går for norske domstoler.

Et patent er en enerett som meddeles av patentmyndighetene ved registrering av patentet. Før registrering, gjøres det en inngående granskning av oppfinnelsen for å undersøke om den er ny og har oppfinneshøyde. Den må tilfredsstille kravene i patentloven. Patentstyret foretar en granskning for å fastslå dette. I tillegg kunngjøres den, slik at andre har mulighet til å bestride den. Saksbehandlingen kan ta mange år.

Selv om patentet blir meddelt, kan man ikke være sikker på at patentet ikke vil bli kjent ugyldig av retten. Når man skal trekke grensene for patentbeskyttelsen, spiller patentsøknaden leverandøren har inngitt en sentral rolle. Når beskyttelsen skal fastslås skal patentkravene tolkes i lys av beskrivelsen i patentet. Det er denne som skal angi patentkravet. Tolkningen kan støttes i selve beskrivelsen, tegninger, korrespondanse mellom Patentstyret og patentsøkeren under saksbehandlingen, men ikke sammendraget.

Et patent er beskyttet i 20 år fra den første søknaden som innleveres.

Rettsvirkningen av et patent er territorielt begrenset. Det er i dag ingen ordning med patenter som har multiterritoriell virkning. Et norsk patent har bare rettsvirkning i Norge, og et britisk patent har bare virkning i UK.

Kostnadene ved å søke og opprettholde patentsøknader og patenter er høye. Derfor vil bedriftene nøye vurdere hvilke land det er ønskelig med patentbeskyttelse i, og innenfor olje- og gasssektoren vil det naturlig være sokkelstater, som USA, UK, Norge, Nederland, Brasil, Indonesia m.fl. I oljesektoren er Norge et viktig land og ikke sjelden ser vi at patentkonfliktene først behandles for engelske domstoler, og deretter flytter seg til Norge og eventuelt Nederland.

Territorialprinsippet gjelder altså også for patenter og territoriet utstrekkes til 12-milsgrensen. Norske patenters virkning på kontinentalsokkelen er et til dels usikkert og omdiskutert spørsmål. Tommelfingerregelen er, slik det følger av petroleumsloven § 5, at norske patenter gjelder på faste innretninger, men ikke på flyttbare. I praksis betyr det at en patentkrenkelse som skjer på et hjelpefartøy, for eksempel ved bruk av utstyr som andre har patent på, håndheves når skipet kommer til land for å hente forsyninger. Når det gjelder SPS, vil dette hovedsakelig gjelde faste installasjoner på kontinentalsokkelen. Oppgaven forutsetter i tillegg anvendelse av norsk rett²³

Eneretten til et patent omfatter etter patentloven å tilvirke, utby, bringe i omsetning eller anvende et produkt som er patentbeskyttet eller fremstilt ved en patentbeskyttet fremgangsmåte, eller å besitte produktet i slik hensikt og å anvende en beskyttet fremgangsmåte. Alternativet ”å utby”, dekker blant annet anbud og tilbud som innleveres i en anskaffelsesprosess. For oljeselskapene medfører dette en risiko. Selskapene kan ikke ha oversikt over om en tilbudt løsning krenker andres patenter og patentkonflikter mellom leverandører kan skape store forstyrrelser i anbudsprosessen. Et særlig problem i denne forbindelse, er at patentsøknader først er offentlige etter 18 måneder. Selskapene kan derfor risikere å velge en løsning som er dekket av en ennå ikke publisert patentsøknad. Når søknaden senere fører frem til patent, kan patentet stenge for utnyttelsen av teknologien. Det er nok i praksis liten risiko for at patenthaveren vil rette et forbudskrav mot selskapet. Et stykke på vei, kan også patentlovens bestemmelser om forbenyttelsesrett og tvangslisens, komme selskapet til unnsetning i slike situasjoner.

Alternativene ”anvende” og ”besitte” er også praktiske for olje- og gassaktivitetene, fordi de innebærer et forbud mot bruk av teknologien. Likestilt med dette, er å utnytte en patentbeskyttet metode. Å besitte et patentert produkt i den hensikt å anvende det, innebærer at montert utstyr på skip, rigger og faste anlegg i seg selv vil utgjøre en patentkrenkelse. Den største rettssaken på dette området, var Transocean-saken, LB-2008 – 66692, dom av Borgarting lagmannsrett 3. 7. 2008.

²³ Kapittel 1.4 s.10

Saken gjaldt gyldigheten av fremgangsmåte- og anordningspatent for boreoperasjoner etter olje og gass. Transocean gjorde gjeldende at deres patent på utstyr og fremgangsmåte for ”dual drilling”, forhindret Seadrill fra å bruke en slik løsning i sine boreoperasjoner på boreriggen West Venture og boreskipet West Navigator. Saken gikk i to rettsinstanser og endte i Borgarting lagmannsrett i 2008 med fullstendig tap for Transocean. Patentene ble kjent ugyldige og Transocean ble dømt til å betale nærmere 8 millioner i saksomkostninger. Saken illustrerer også nedsiden ved å gå til patentsak mot noen som krenker patentet. Saksoekte vil så godt som alltid slå tilbake med et ugyldighetssøksmål og det er ikke uvanlig at domstolene ugyldiggjør patenter.

Et eksempel fra norsk rettspraksis er Weatherford-saken, TOSLO – 2006 – 84654, dom 3. 4. 2008. Saken gjaldt en tvist vedrørende en patentrettighet mellom to leverandører, Weatherford og Reslink. Reslinks patent på en ventil for justering av trykk i en horisontal oljebrønn ble kjent ugyldig på grunn av manglende nyhet.

2.3 Forretningshemmelighetene

Et alternativ til patentbeskyttelse, er å holde den tekniske løsningen hemmelig, beskytte den som en forretningshemmelighet. Dette forutsetter naturligvis at det er mulig å sikre hemmelighold og det er ofte ikke tilfelle – fordi produkter og utstyr nødvendigvis vil bli allment kjent når de tas i bruk. Kanskje er det særlig fremgangsmåter og metoder, for eksempel for produksjon eller målinger, som det i praksis er mulig å holde hemmelig. I SPS prosjektene er det viktig med slik beskyttelse, fordi mye av informasjonen som er uttrykt i dokumenter og tegninger ikke tilfredsstiller kravene til patentering.

Opphavsrettslig beskyttelse gir bare i begrenset utstrekning et vern for ideer og løsninger, altså en egentlig informasjonsbeskyttelse. Slik beskyttelse må søkes i patentretten, eller gjennom hemmelighold. I noe utstrekning kan også databasebeskyttelsen gi et informasjonsvern. Utenfor disse rettighetskategoriene, vil rettighetsbeskyttelsen knytte seg til det konkrete uttrykk som informasjonen har fått. Hvis tegningen gjengir en patentert oppfinnelse er selve ideen beskyttet, men ofte er ikke dette situasjonen, også i SPS prosjekter. Da kan likevel tegningen være beskyttet, som et åndsverk eller etter markedsføringsloven. Da er det ikke den tekniske løsningen som sådan som er beskyttet, men den konkrete ut-

formingen den har fått – i form av tekst, figur og grafikk. Høyesterett uttrykte dette presist i Cirrusdommen, Rt 1997 side s. 199.

Saken gjaldt et ingeniørfirma og et båtbyggerfirma, senere også et rederi på finansierings- og salgssiden, inngikk avtale om å utvikle og produsere en norsk luftputekatamaran. Ingeniørfirmaet skulle ha royalty og salgsprovisjon for hvert skip. Etter at 15 skip var kontrahert, sa båtbyggeriet opp avtalen. Sammen med rederiet utviklet det en konkurrerende "annen generasjon av båten".

Førstvoterende uttaler:

"Åndsverkloven beskytter retten til tegningene som er laget av Cirrus. Det er et grunnleggende prinsipp at når åndsverkloven beskytter tekniske tegninger, jf § 1 nr 11, gjelder beskyttelsen ikke de tekniske løsninger eller det produkt som tegningen beskriver. En slik beskyttelse må søkes i patentlovgivningen, eventuelt reglene om mønsterbeskyttelse eller konkurranse/markedslovgivningen."

Eneretten vil her knytte seg til å kopiere tegningen eller teksten og å gjøre den tilgjengelig for allmennheten. Som man forstår, er derfor muligheten for patentering av oppfinnelser helt sentral, når en bedrift forsøker å beskytte sin teknologi.

Forretningshemmeligheter og tekniske tegninger, er beskyttet etter markedsføringsloven §§ 28 og 29. Beskyttelsen som lovgivningen gir til forretningshemmelighetene, er ikke en immaterialrettslig enerett i egentlig forstand. Den er en beskyttelse mot tredjemanns illojale utnyttelse, mot rettstridig å utnytte hemmeligheten i næringsvirksomhet. Bestemmelsene i markedsføringsloven suppleres av straffeloven § 294. Kravet til en bedriftshemmelighet har Høyesterett fastslått i Braatens/ SAS-dommen, Rt. 2007 side 1841,

Et flyselskap hadde benyttet seg av billettbestillingsdata som gjaldt et annet flyselskap.

Høyesterett fant at dette var misbruk av forretnings- eller bedriftshemmeligheter.

Førstvoterende sier:

"Jeg tilføyer at det i et tilfelle som det foreliggende må være tilstrekkelig for å oppfylle dette kravet at informasjonen har gjort det mulig å oppnå resultater som man ellers ville ha

brukt mer tid eller mer ressurser på å oppnå, jfr. Harald Irgens Jensen: Forretningshemmeligheter i Nordisk Immaterielt Rättskydd nr. 6 for 2006".

Dette forutsetter naturligvis at bedriften faktisk holder informasjonen hemmelig.

Forretningshemmelighetene er ikke begrenset til oppfinnelser, men kan gjelde enhver teknisk løsning og beskrivelse som er relativt spesifikk og definert.

Fra bedriftshemmelighetene er det en glidende overgang til bedriftens mer generelle erfaring og kunnskap. I denne forbindelse er begrepet know how ofte brukt som en fellesbetegnelse for all kunnskap, både den som har krav på beskyttelse og den som ikke har et slikt krav. Dette begrepet har neppe noe presist innhold²⁴. Begrepet er ikke brukt i NTK 07, men det er klart etter rettspraksis at det finnes en grense for hvilke kunnskap og erfaring som har beskyttelse som bedriftshemmeligheter og hvilke som ikke har og dermed må sikres på annen måte. Dette ble gjort klart i Notflottør-dommen, Rt. 1964 side 238. Saken gjaldt en arbeidsleder ved plastfabrikk som fremstillet notflottører av P.V.C.-skum. Denne måtte slutte etter en kontrovers med bedriftens innehaver. Arbeidslederen tok ansettelse ved en annen fabrikk som begynte produksjon av tilsvarende notflottører. Det kommer frem fra dommen at know how, utover det man objektivt sett kan kalles bedriftshemmeligheter, må sikres ved avtale.

Kapittel X i NTK 07 har en egen bestemmelse om hemmelighold, art 34 som regulerer hemmeligholdelse av informasjon.

2.4 Beskyttelsen av tegninger, dokumenter, modeller, prototyper og produkter etter åndsverkloven og markedsføringsloven

Informasjonsinnholdet i tekniske tegninger og dokumenter mv kan, som før nevnt, beskyttes gjennom hemmelighold og de løsninger som beskrives kan være patentert. Tegningene og dokumentene kan imidlertid også ha en kopieringsbeskyttelse og beskyttelse mot offentliggjøring etter åndsverkloven, også om dokumentet er allment kjent, for eksempel gjennom en artikkel i et fagtidsskrift eller en presentasjon på en konferanse. Som før nevnt er

²⁴ Kaasen (2006) s. 831

det her ikke de tekniske løsninger og ideer som beskrives som er beskyttet, med den konkrete utforming informasjonen er gitt.

Vilkåret er at dokumentet eller tegningen oppfyller åndsverklovens krav til originalitet, at frembringelsen har verkshøyde. Verkshøydekravet kom opp i Cirrus-dommen nevnt over. Høyesterett fant at tegningene ikke oppfylte kravene til verkshøyde, fordi deres verdi lå i de tekniske løsningene som beskrives og ikke i selve utformingen av tegningene.

Førstvoterende sa:

“Når det gjelder de tegninger som Cirrus har produsert, ligger deres verdi i de tekniske løsninger som beskrives. Jeg kan ikke se at Cirrus ved selve utformingen av tegningene har ytet en innsats som kan kvalifisere til opphavsrettsbeskyttelse. Uten at jeg legger avgjørende vekt på det, er det et moment av betydning for vurderingen at utformingen av tegningene i noen grad er bestemt av de krav som klasseinstitusjonen stiller, og av bidrag fra underleverandører. Dette styrker den konklusjon at tegningene ikke har den verkshøyde på Cirrus' hånd som er nødvendig for beskyttelse etter åndsverkloven”.

Markedsføringsloven gir en supplerende beskyttelse mot illojal utnyttelse av andres frembringelser og forbyr handlinger som strider mot god forretningskikk. Illojal utnyttelse av tegninger, modeller m.v. som er utviklet i et samarbeidsprosjekt, eller levert i et oppdragsforhold, kan rammes av markedsføringsloven. Beskyttelsen etter markedsføringsloven er imidlertid i mange tilfelle ikke tilfredsstillende innefor olje- og gassektoren, blant annet fordi den er en lokal norsk beskyttelsesform, som ikke motsvares av tilsvarende beskyttelse i andre land.

Prototyper, modeller og produkter vil i praksis sjelden oppnå vern etter åndsverkloven, fordi formen i det vesentlige vil være bestemt av de funksjonelle og tekniske krav. Det vil også være vanskelig å oppnå vern etter markedsføringsloven, og heller ikke designloven vil være farbar hvis utseendet er bestemt av funksjonen, noe som nesten unntaksvis er tilfelle i SPS prosjektene. Her er det funksjonelle krav som er viktig.

2.5 Eiendomsretten

Felles for de rettigheter som er temaet for oppgaven, er at de er immaterielle. De knytter seg til innholdet og ikke til det fysiske eksemplar som fikserer innholdet. Det er likevel verdt i å nevne at det også knytter seg rettigheter til selve den fysiske tegningen, manualen,

kartet og prototypen. Bedriften har en tinglig eiendomsrett til det fysiske eksemplar. I kraft av eiendomsretten, kan bedriften utnytte eierbeføyelsene. Dette kan være å sette bruksbegrensninger for mottakeren, kreve betaling, kreve utlevering og tilbakelevering. Dette er relevant i SPS prosjektene, fordi tilnærmet all informasjon ligger i dokumenter og tegninger. Disse kan da eventuelt kreves tilbake hvis eiendomsretten ikke blir overført. En annen løsning som i praksis blir benyttet, er at den ene kontraktspart kan studere dokumentasjon eller tegning hos den andre parts fasiliteter.

3 Rettighetsfordelingen av forgrunns og bakgrunnsteknologien i NTK 07 Art 33.1 og 33.2.

3.1 Innledning

Rettighetsfordelingen til åndsverk, er et sentralt spørsmål i forholdet mellom leverandørene og selskapene og det er dette som reguleres i NTK 07 kapittel X. Det er på dette området full avtalefrihet og partene står fritt til å velge den løsning som anses best²⁵. Ved utformingen av standardavtalene, må man søke å finne en løsning som i rimelig grad balanserer partenes interesser. Avtalen må på den ene siden ivareta hensynet til at leverandørene skal ha en stimulans til innovasjon, produktutvikling og kunne høste fruktene av sin utviklingsinnsats. På den andre siden må avtalen ivareta selskapets behov til å kunne utnytte teknologien og få avkastning på sin investering i teknologien gjennom betalingen for leveransene. I tillegg må avtalen ta samfunnsmessige overordnede hensyn i form av samlet ressursbruk og muligheten for å opprettholde en bærekraftig leverandør industri.

Sentrale punkt i reguleringen blir da i hvilken grad kontraktsforholdet skal medføre begrensninger i en parts adgang til å nyttiggjøre seg av "know how" han hadde forut for kontraktsinngåelsen eller selv har utviklet under kontraktsarbeidet. Og uavhengig av spørsmålet om begrensning, må kontrakten ta standpunkt til om den annen part skal få adgang til å bruke slik kunnskap i senere sammenhenger, med eller uten saklig tilknytning til den opprinnelige kontraktsgjenstand.

Det rettslige utgangspunkt i immaterialretten, er at retten eies av den som har frembrakt oppfinnelsen²⁶. Hvis informasjonen faller inn under beskyttelse som åndsverk, er det skaperen som har opphavsretten²⁷. Hvis ikke annet er avtalt eller lovregulert, eller følger av sedvaneretten, er det derfor den opprinnelige rettighetshaveren som innehar retten. Hos bedrifter er det dermed arbeidstakere som i utgangspunktet har rettighetene²⁸. Selskapet og leve-

²⁵ Ørstadvik (2011) s151

²⁶ Patentloven § 1

²⁷ Åndsverkloven § 1

²⁸ Arbeidstakeroppfinnelsesloven § 3

randøren må dermed sørge for å sikre seg disse rettighetene gjennom arbeidsavtalen, hvis rettighetene ikke tilfaller dem gjennom unntaksregelen i arbeidstakeroppfinnelsesloven²⁹. I kontrakten må avtaleparten derfor basere sine rettigheter på en overføring fra den andre part, som på sin side vil ha et kontraktsforhold til tredjepart eller til sine ansatte, hvis ikke overføring fra disse er hjemlet i lov.

3.2 Hvilke typer immaterielle rettigheter regulerer Avtalen?

NTK 07's bestemmelser som regulerer partenes immaterialrettigheter, er inntatt i avtalenes kapittel X om "*Opphavsrett*" m.v. Kapitlet regulerer partenes rettigheter og plikter til "*informasjon*". Bestemmelsene omfatter alt fra faktiske opplysninger til patentbare oppfinnelser, uansett i hvilken form de foreligger. Dette må tolkes vidt, men kontrakten regulerer bare slik informasjon som har en nærmere bestemt tilknytning til kontraktsforholdet³⁰. Bestemmelsene supplerer de alminnelige immaterialrettslige regler om patentrett og opphavsrett, men de omfatter også informasjoner som ikke har karakter av åndsverk³¹.

Art 34 om hemmeligholdelse nevner "informasjon", mens art 33 om rettigheter nevner informasjon i tillegg til teknologi og oppfinnelser. Dette er fordi man her skiller mellom den alminnelige plikt til hemmeligholdelse av alle utvekslede informasjoner (art 34) og de særskilte rettigheter til kommersiell og teknisk informasjon og oppfinnelser (art 33). Plikten etter art 34 er i utgangspunktet absolutt, men undergis begrensninger av praktisk og prinsipiell art (eksempelvis når informasjonen blir allment kjent eller må overføres til underlevere-
randører).³²

Artikkel 33.1 regulerer etter ordlyden i første ledd rettigheter til "*informasjon, teknologi og oppfinnelser*". Som nevnt innledningsvis, er det bare oppfinnelser som har et rettslig definert innhold, mens "teknologi" og "informasjon" er samlebegreper som innebærer at avtalen omfatter all informasjon som er rettighetsbeskyttet³³.

²⁹ Arbeidstakeroppfinnelsesloven § 4

³⁰ Kaasen (2006) s. 831

³¹ Kaasen (2006) s. 831

³² Kaasen (2006) s. 833

³³ Kapittel 2.1

Ordlyden eksemplifiserer hva avtalen omfatter, ved å nevne ”*tegninger, dokumenter og dataprogrammer*” og annet ledd i artikkelen har en særbestemmelse om ”*oppfinnelser*”. Faller en informasjon utenfor definisjonen etter Art 33, vil den likevel kunne omfattes av hemmeligholdelsesplikten etter art 34, fordi denne har et videre informasjonsbegrep. Forøvrig vil rettigheter til informasjon være uregulert. Den praktiske betydning av dette er neppe stort siden informasjoner som faller utenfor art 33, vanskelig kan være vesentlig for noen av partene. Informasjon må gjelde teknisk eller kommersielle forhold. Det er vanskelig å tenke seg informasjoner som ikke faller inn under disse kategorier og som det likevel ville ha praktisk betydning å regulere eiendoms og bruksrettigheter til. Bestemmelsene regulerer rett til informasjonen, ikke til dokumenter eller lignende som informasjonen fysisk uttrykkes i. Det er utrykkelig likegyldig i hvilken teknisk form informasjonene fremkommer, på papir eller i dataform, som original eller kopi. Muntlig informasjon kan på den annen side vanskelig omfattes³⁴. Men informasjon av betydning vil knapt foreligge utelukkende muntlig i denne typen prosjekter og det ville uansett være vanskelig og konkretisere den som objekt for eiendom og bruksrettigheter. Partenes interne systemer for kommunikasjonshåndtering krever nesten uten unntak at informasjonen skal ha et skriftlig uttrykk. Derimot vil muntlig informasjon omfattes av hemmeligholdelsesplikten etter art. 34. Det er likegyldig om selskapet hadde plikt til å overføre informasjonen, poenget er at den faktisk er stilt til rådighet for leverandøren. Informasjonsbegrepet omfatter klart nok all informasjon inntatt i kontraktens vedlegg.

Det kan reises spørsmål om oppfinnelsesbegrepet i kontrakten gjelder enhver oppfinnelse, eller bare de patenterbare oppfinnelser som er nye og har oppfinnelseshøyde. Av sammenhengen med art. 33.1 tredje ledd, som pålegger leverandøren en plikt til å yte bistand til selskapet i forbindelse med patentering, er det naturlig å forstå oppfinnelsesbegrepet slik at det gjelder patenterbare oppfinnelser.³⁵

Avtalen nevner ikke eksplisitt hvilke rettigheter den omfatter. Av overskriften skjønner man at det er tale om immaterielle rettigheter med videre og etter rettsteori, inneholder av-

³⁴ Kaasen (2006) s. 838

³⁵ Kaasen (2006) s. 840

talen ikke noe begrensning her³⁶. Den bruker generelt begrepet ”eiendom”, som må forstås som eierskapet til *enhver aktuell immaterialrett samt forretningshemmeligheter* og den tinglige eiendomsretten til media som inneholder informasjonen, slik som skriftlige dokumenter, digitale lagringsmedia eller ting, slik som produkter, prototyper og modeller.

3.3 Avtalens grunnleggende fordelingsprinsipp

Art 33 fordeler eiendomsrett og bruksrett til informasjon og oppfinnelser som utveksles eller utvikles i tilknytning til kontrakten. Bestemmelsene er i hovedtrekk symmetriske: Basert på de samme typer kriterier fastlegger art 33.1 selskapets eiendomsrett og leverandørens bruksrett, mens art 33.2 fastlegger leverandørens eiendomsrett og selskapets bruksrett. Bestemmelsen i art 33.1 (1) og (2) lyder:

"Kommersiell og teknisk informasjon, herunder tegninger, dokumenter og dataprogrammer uansett lagringsmåte, og kopier av dette, som Selskapet har stilt til rådighet for Leverandøren, skal være Selskapets eiendom. Det samme gjelder informasjon som er utviklet av Leverandøren hovedsaklig på grunnlag av slik informasjon som Selskapet har stilt til rådighet.

Oppfinnelser gjort av Leverandøren hovedsakelig basert på slik informasjon som er nevnt i første avsnitt skal også være Selskapets eiendom. Dette gjelder likevel ikke såfremt Tredjemanns rett er til hinder for det og Leverandøren har gjort det som med rimelighet kan kreves for å sikre seg retten".

Bestemmelsen i art 33.2 (1) og (2) lyder:

"Kommersiell og teknisk informasjon, herunder tegninger, dokumenter og dataprogrammer uansett lagringsmåte, og kopier av dette, som Leverandøren har stilt til rådighet for Selskapet, skal være

³⁶ Kaasen (2006) s. 839

Leverandørens eiendom. Det samme gjelder informasjon som er utviklet av Leverandøren hovedsakelig på grunnlag av slik informasjon og all informasjon for øvrig som er utviklet av Leverandørgruppen i forbindelse med Arbeidet og som ikke omfattes av art. 33.1.

Oppfinnelser som Leverandøren gjør under utførelsen av Arbeidet og som ikke omfattes av art. 33.1, andre avsnitt skal være Leverandørens eiendom.

De to regelsettene er komplementære³⁷. Enhver informasjon eller oppfinnelse med tilknytning til kontraktsforholdet faller inn under den ene eller andre bestemmelse. Fordelingen baseres på hvem informasjonen stammer fra, eventuelt hvem som har bidratt mest til utviklingen av informasjonen/oppfinnelsen. Denne faktiske vurderingen vil ofte være krevende, siden partene i betydelig grad samvirker om for eksempel tekniske løsninger i løpet av kontraktsperioden. Dette vil bli diskutert som en del av hovedproblemstillingen. Ut fra dette, kan man skille mellom bakgrunnsteknologi og forgrunnsteknologi.

Bakgrunnsteknologien er partenes egen teknologi, den de har utviklet uavhengig av prosjektet, og som de bringer inn fordi det er nødvendig for å utføre Arbeidet.

Forgrunnsteknologien er den som leverandøren skaper under kontraktsarbeidets gang.

3.4 Retten til bakgrunnsteknologien

Artikkel 33.1 angir positivt hva som tilhører selskapet av bakgrunns og forgrunnsteknologi, alle andre informasjoner og oppfinnelser tilhører leverandøren jfr. art 33.2 (1),(2).³⁸

Bestemmelsene relevante for selve fordelingen av rettigheter, er art. 33.1 (1) og (2) og de komplementære bestemmelsene i art 33.2 (1) og (2). I tillegg har man en viktig bestemmelse i art 34 om hemmeligholdelse, som ikke har direkte tilknytning til rettighetsfordelingen, men som kommer inn som moment i vurderingene av bestemmelsenes balanse.

³⁷ Kaasen (2006) s. 833

³⁸ Kaasen (2006) s. 837

Kontraktens regel er, nær sagt naturligvis, at parten beholder rettighetene til sin egen bakgrunnsteknologi. For selskapet fremgår dette av ordlyden i art. 33.1 første ledd første pkt, og for leverandøren av 33.2 første ledd første pkt.

Art 33.1 første punktum i avtalen regulerer bare bakgrunnsteknologi selskapet har "*stilt til rådighet*". Dette kan etter ordlyden tolkes som om det skulle være et krav at selskapet med viten og vilje har oversendt informasjonen til leverandøren. Dette er imidlertid ikke tilfelle. Skulle leverandøren på annen måte tilgang til den, er hans bruksrett selvsagt undergitt (minst) de samme begrensninger som etter art. 33.1 siste ledd- og selskapet har den samme eiendomsrett³⁹.

Informasjon leverandøren får stilt til rådighet av selskapet, trenger ikke å være ny eller ukjent for leverandøren. Det er ikke et krav etter avtalen, men hvis den ikke er det, mister imidlertid art 33 mye av sin betydning. Det vil da ofte ikke foreligge noe plikt for leverandøren å holde informasjonen hemmelig etter art 34.1, fordi den er allment kjent og de vil ofte stå fritt til å benytte den, fordi den er tilgjengelig uten sammenheng med dokumentet. Men leverandøren kan likevel ikke disponere over selve den fysiske informasjonen han har fått som dokument, datafil osv, på en måte som er i strid med art 33.1.

Art 33.2 første ledd om leverandørens eiendomsrett til informasjon, er utformet som et speilbilde av art. 33.1 første ledd om selskapets eiendomsrett. Dette er en tungvinn måte å formulere bestemmelsen på, siden poenget som før nevnt er at leverandøren eier all informasjon som ikke tilhører selskapet iht. art. 33.1 første ledd. Det spiller derfor ingen rolle hvilken tilknytning informasjonen har til kontrakten, hvem som har utviklet den, på hvilket grunnlag den er utviklet osv. Avgrensningen til informasjon som er "*stilt til rådighet for Selskapet*", "*utviklet av Leverandøren hovedsakelig på grunnlag av slik informasjon*" eller er "*utviklet av Leverandørgruppen i forbindelse med Arbeidet*" har derfor ingen betydning for å fastlegge leverandørens eiendomsrett. I forhold til selskapet har han åpenbart slik rett også til informasjoner som ikke har slik tilknytning til kontrakten. Men avgrensningen har

³⁹ Kaasen (2006) s. 838

betydning i forhold til *tredje* ledd: Selskapets bruksrett omfatter naturlig nok bare informasjoner med den angitte tilknytning til kontrakten⁴⁰. Se nærmere kapittel 4.

3.5 Retten til forgrunnsteknologien

Under prosjektarbeidet, kan det bli frembrakt *oppfinnelser* og *informasjon* som er eller kan beskyttes ved patent, eller som er opphavsrettslig beskyttet. Som nevnt, vil arbeidet også kunne frembringe forretningshemmeligheter. Et viktig spørsmål vil da være hvem av partene som skal ha rettighetene til disse resultatene av arbeidet.

Utgangspunktet etter ordlyden i NTK 07, er at leverandøren har de immaterielle rettigheter som oppfinnelser, dokumentasjon m.v. som utvikles og leveres som ledd i arbeidet, negativt avgrenset, jfr. art 33.2 (1) andre punktum og 33.2 (2)⁴¹. Unntaket er hvis det kan sies at selskapet har ytet den "*hovedsakelige*" innsatsfaktoren⁴². Kriteriet gir rom for et samlet skjønn over den kvantitative og kvalitative betydning av selskapets innspill.

3.5.1 Fordelingen av informasjon

Dette reiser spørsmålet om hvor stor andel av informasjonen som skal til fra selskapets side og hva er tilfellet hvis man ikke kan komme frem til om den nødvendige overvekt foreligger eller ikke. Dette er det samme spørsmålet som reises ved oppfinnelser som nevnt under og noe av problematikken av en slik hovedvektsvurdering i forbindelse med informasjon, vil være den samme som i forbindelse med oppfinnelser som diskuteres mer inngående nedenfor. Forskjellen ligger i at kravene til patent ikke vil være tilfredstilt.

Når det gjelder *informasjon*, vil nok en slik vurdering i mange tilfeller være enklere enn for *oppfinnelser*, fordi informasjonen i SPS prosjekter i stor grad er dokumenter og tegninger, slik at en videreutvikling av informasjon også vil fremstilles i dokumentasjon. Årsaksforbindelsene vil her være mer konkrete. Fordi kravet til denne informasjonen er annen informasjon, vil sammenlikningen her i stor grad være en konkret sammenlikning av det uttrykk tegningene og dokumentene gir. Det er ikke krav til noe spesiell intellektuell høyde i slik

⁴⁰ Kaasen (2006) s. 845

⁴¹ Kaasen (2006) s. 840

⁴² Kaasen (2006) s. 841

informasjonen i dokumentene kan i større grad sammenliknes direkte etter slik en med teknisk bakgrunn kan lese ut av dem.

Patentet vil bli nøye beskrevet i patentbeskrivelsen. Å finne hvilke ideer som har vært avgjørende og som ført til patentet, er vanskelig ut fra dokumenter tegninger og korrespondanse. Dette blir nøyere beskrevet under.

Etter rettsteori, må vilkåret for å falle inn under art. 33.1, være at selskapets innspill etter en slik totalvurdering har vært det klart dominerende⁴³. Hvis den ikke er det, omfattes for holdet av art. 33.2 første ledd i. f. Dette kravet stilles ikke for oppfinnelser 33.1 andre ledd.

Det foreligger ikke støtte i kontraktens ordlyd, som indikerer en vanlig overvektsvurdering. Denne vurderingen er en enklere og mer direkte sammenlikning av innholdet i dokumenter og tegninger som nevnt over. Det er overveiende sannsynlig, at arbeidet partene legger ned i slik informasjon og tegninger, er direkte sammenliknbar. Kontraktsprisen må antas å dekke leverandøren for dette. Noe annet enn en vanlig overvektsvurdering, virker ikke rimelig.

For at *informasjonen* skal tilfalle selskapet, er det et vilkår etter art 33.1 at den er "*utviklet av Leverandøren*". Etter ordlyden, omfatter Art. 33.1 klart ikke rettigheter til *informasjoner* utviklet for eksempel av underleverandører, selv om selskapets innspill har vært helt avgjørende (leverandøren vil normalt ha adgang til å overlevere selskapets informasjon uten hinder av hemmeligholdelsesplikten, se art. 34.1 annet ledd).

Dette er en naturlig konsekvens av at kontrakten vanskelig kan sikre selskapet noen rett direkte i forhold til underleverandøren⁴⁴. Denne retten kan selskapet i stedet oppnå gjennom kravet om at hovedleverandøren, i kontrakten mot underleverandør, skal ta inn bestemmelser som sikrer selskapet "*de rettigheter til informasjon, teknologi og oppfinnelser som fremgår av art. 33*", se art. 8.3 første ledd d).

Når det gjelder overlevering av *informasjonen*, er det et spørsmål om det er av betydning om selskapet etter kontrakten hadde plikt til å overføre *informasjonen*, eventuelt om leverandøren hadde plikt til å videreutvikle selskapets *informasjon* slik han faktisk har gjort.

⁴³ Kaasen (2006) s. 838

⁴⁴ Kaasen (2006) s. 839

Dette kommer ikke direkte frem av ordlyden. Etter rettsteorien er det ikke det planlagte eller det kontraherte bidraget som er det relevante, men det leverandøren faktisk har bidratt med ⁴⁵. Dette harmonerer jo med rimelighetshensyn, ved at kontraktsprisen ikke dekker denne informasjonen eller videreutviklingen.

3.5.2 Fordelingen av oppfinnelser

Art 33.1 annet ledd regulerer selskapets eiendomsrett til oppfinnelser. Som nevnt over må oppfinnelser forstås som patenter.

Utgangspunktet for oppfinnelser er som for informasjon forøvrig, at de oppfinnelser leverandør gjør, er leverandørens eiendom i forhold til selskapet. Det samme gjelder ifølge art. 33.2 (2), selv om oppfinnelsen gjøres under utførelsen av kontraktsarbeidet (forgrunnsteknologi). Denne tilknytningen har således ingen direkte relevans for leverandørens rett. Men 33.1 (2) vil i visse tilfeller avgrense leverandørens rett, ved at *selskapet* i visse tilfeller skal ha eiendomsretten.

Selskapets eiendomsrett til leverandørens *oppfinnelser*, er på sin side heller ikke avhengig av om oppfinnelsen gjøres under "*utførelse av Arbeidet*". Oppfinnelsen trenger ikke å ha noen tilknytning til kontraktsarbeidet, hverken tidsmessig eller saklig.

Det er heller ikke tilstrekkelig at selskapet har stilt informasjonen "til rådighet" for leverandøren, ordlyden «basert på» må bety at han faktisk har brukt den informasjonen til å frembringe oppfinnelsen⁴⁶.

Utrykket "*til rådighet*", tyder på at det er et vilkår, at selskapet positivt har stilt informasjonen til leverandørens disposisjon. Dette virker ikke rimelig. Selskapet må få eiendomsrett også til oppfinnelser som hovedsakelig baserer seg på informasjon fra selskapet, som uten selskapets hensikt er kommet til leverandørens kunnskap. Det er heller ikke noe vilkår at selskapet har en kontraktsplikt til å gi leverandøren informasjonen⁴⁷.

Det avgjørende er alene om oppfinnelsen hovedsaklig er basert på informasjon som selskapet har stilt til rådighet for leverandøren jfr. art 33.1 (1) første punktum.

⁴⁵ Kaasen (2006) s. 839

⁴⁶ Kaasen (2006) s. 840

⁴⁷ Kaasen (2006) s. 841

Det viktige kriteriet som fastslår om selskapet skal få eiendomsretten til oppfinnelsene, er om de er gjort " *hovedsakelig basert på slik informasjon som er nevnt i første avsnitt...*"

Kriteriet "hovedsakelig er basert på" inviterer til en samlet vurdering av forbindelsen mellom selskapets informasjoner og leverandørens oppfinnelse⁴⁸. Både informasjonens innhold og mengde spiller inn. Man snakker her om et kunnskapsmessig grunnlag for en oppfinnelse. En slik vurdering er meget vanskelig. Ordlyden inviterer til at man må fastslå partenes relative bidrag.

I patentretten tilfaller oppfinnelsen den som har kommet med et *selvstendig og intellektuelt* bidrag til oppfinnelsen⁴⁹. Spørsmålet er om disse krav kan overføres til den vurdering som kontraktens bestemmelse legger opp til. Det er jo her snakk om å overføre en rett til å søke patent fra leverandørens oppfinnere til selskapet. Hovedvektsvurderingen lest i sammenheng med art 33.1 (3) annet punktum legger opp til dette. Bestemmelsen sier at selskapet skal betale leverandørens utgifter til ansatte eller andre, for godtgjørelse for overføring av oppfinnelser. Med bakgrunn i dette, må man anta at ved vurderingen av hvem som har bidratt mest, må man anta at leverandøren inntar den enkelte ansatte oppfinners plass. Vurderingen blir den samme som for vurderingen mellom medoppfinnere.

Når det gjelder eventuelt ny oppfinnelse i SPS prosjekter, er innholdet i denne en sum av know how i hodet på den enkelte hos leverandøren og selskap, fremstilt informasjon i form av dokumenter hos leverandør og informasjon i form av dokumenter overlevert fra selskapet. Ofte er det lite samspill mellom leverandør og selskap vedrørende informasjonen som overleveres. Og ofte vil den aktuelle situasjonen være at leverandøren bygger videre på selskapets informasjon i tid, ikke et samarbeid underveis. Da kan det være enklere å se på bidragene isolert sett. Det kan derfor være lettere å få kvantifisert det relative bidraget fra selskapet i SPS prosjekter, enn i store prosjekter der begge kontraktsparter er i leverandørkjeden. Kvaliteten kan også til en viss grad fastlegges. Dette fordi kundebidraget vil bestå i all hovedsak av informasjon i dokumenter. Å lese informasjonen med en naturlig teknisk

⁴⁸ Kaasen (2006) s. 842

⁴⁹ Stenvik (2006) s. 270

forståelse, vil kunne danne bilde av hvilke intellektuelle bidrag dette vil representere. Leverandørbidraget er mye vanskeligere å fastslå. Hvis det er snakk om en forbedring av en eksisterende oppfinnelse eiet av leverandør som tilfredsstiller kravene i patentloven, kan man kanskje ha et grunnlag i form av dokumentasjon for å kunne si noe om graden av know how leverandøren har bidratt med. Hvis det gjelder en helt ny oppfinnelse er man mer på bar bakke. Man må i stor grad foreta en meget nøye vurdering i form av spørreundersøkelse og gjennomgang av intern kommunikasjon som i liten grad er nedfelt i dokumenter, og sammenlikne disse med rekkevidden av oppfinnelsen.

Informasjonen fra selskapet vil ikke kvalifisere til patent i seg selv. Heller ikke leverandørens bidrag vil i seg selv kvalifisere. Når det gjelder vurderingen av hva som skal regnes som bidrag, synes det som nevnt før rimelig å anta samme regler som for medoppfinnere. Kravene for å kunne ansees som medoppfinner, er ikke at det enkelte bidraget, når det betraktes isolert, må ha oppfinnelseshøyde⁵⁰. Det avgjørende er om de samlet tilfredsstiller kravene til oppfinnelse.

Bidragene må kunne settes i en viss sammenheng med hverandre, og må derfor ha vært fremsatt i løpet av den utviklingsprosessen som ledet frem mot oppfinnelsen. Bidrag som har fremkommet senere, eller som ikke har vært kommunisert til en eller flere av de øvrige oppfinnerne, vil ikke kunne knyttes opp mot oppfinnelsen og heller ikke gi noen rett til denne. Ettersom det gjennom prosessen vil skje en stadig utvikling og forbedring av den tekniske løsningen, kan det likevel ikke stilles som krav at den ideen som kommuniseres i bidraget blir adoptert helt uendret i den endelige oppfinnelsen. Det virker likevel rimelig å stille som vilkår at bidraget kan gjenkjennes i den endelige løsningen.

Etter rettpraksis eller litteratur, er det ikke noe vilkår at oppfinnerne må ha samarbeidet om å nå frem til resultatet⁵¹. Det synes ikke å være noen grunn å stille noen andre krav enn at det har vært fremlagt et selvstendig og intellektuelt bidrag, og som har vært fremsatt i løpet av utviklingsprosessen.

⁵⁰ Hygen Meyer s.5

⁵¹ Hygen Meyer s.8

Når man har etablert partenes relative bidrag, blir spørsmålet om hva som ligger i begrepet "*hovedvekt*". Etter ordlyden legger man opp til en vanlig overvekt med 51 %.

Det foreligger intet klart formål med bestemmelsene om fordeling av disse rettighetene, som kan hjelpe til å klargjøre problemet. Et viktig hensyn å trekke inn, er bakgrunnsretten. Eierretten til oppfinnelser, ligger i utgangspunktet hos oppfinner(e). Den eller de som har bidratt til oppfinnelsen, skal belønnes. Likevel er det usikkert i hvilken grad alle sider av dette hensynet kan overdras fra oppfinner til leverandøren. I SPS prosjektene er det ofte mindre grad av samarbeid. Selskapets bidrag vil i stor grad foreligge i dokumentasjon og tegninger.

Et dokument har i utgangspunktet ingen beskyttelse. Eneretten vil her knytte seg til å kopiere tegningen eller teksten og å gjøre den tilgjengelig for allmennheten. Man kan i et konstruert tilfelle tenke seg at det foreligger to kvalitativt og kvantitativt like dokumenter med forskjellig innhold, som en tenkt oppfinnelse bygger på. Det ene er fra kunde og det andre fra leverandøren selv. Leverandøren må likevel bake inn mye erfaring for å nå kravene i patentloven, noe som er mye vanskeligere å kvantifisere. Selv om et mothensyn er at denne leverandørerfaringen kan sies å ligge innenfor kontraktsprisen, tilsier en samlet vurdering av hensynene at det må forligge en vesentlig overvekt.

Et annet spørsmål er om man må tenke seg en ordning med sameie hvis det ikke er mulig å finne ut om leverandøren har bidratt i tilstrekkelig grad.

Bakgrunnsretten på dette området løser situasjonen med flere bidragsytere med sameie dem imellom etter sameielovens regler. Kontraktens ordning overstyrer her dette med et hovedvektsprinsipp, der eiendomsretten enten tilfaller selskapet eller leverandøren helt.

Likevel vil det i den situasjon beskrevet over, bli et spørsmål om sameielovens regler vil komme til anvendelse. Da vil utgangspunktet være at begge parter har en like stor andel av patentet. Hver av oppfinnerne vil ha en like stor rett til å utnytte patentet. De trenger ikke hverandres samtykke for utnyttelse⁵².

⁵² Stenvik (2013) s.

I tillegg bygger en løsning om sameie på en felles utnyttelse, der alle parter vil utnytte sin teknologi slik som angitt. Rimelighetshensyn tilsier at en sameieløsning ikke er en god løsning. Selskapet har nødvendigvis ikke de samme intensjoner som leverandøren. De kan ha motstridene planer. I disse prosjektene er selskapet et oljeselskap og har nok i stor grad liten interesse av å utnytte disse patentene selv, men heller å lisensiere disse til andre leverandører i den hensikt å hindre slike monopolsituasjoner. Dette er det heller ingenting som hindrer de i, med unntak av hemmeligholdelsesplikten etter 34.1.

Det er i disse situasjonene mer riktig at man, i det konkrete tilfelle, tvinges til å komme til et resultat der enten den ene eller den andre part har rettighetene. Det er i tillegg denne løsningen kontraktens system legger opp til.

Praktisk sett er det likevel liten sannsynlighet for at man vil havne i et tilfelle der det er helt umulig å finne en overvekt, fordi disse vurderingene vil være meget kvalitative og kvantitative kompliserte. At man etter en slik vurdering skulle komme akkurat i en vippeposisjon er akademisk. Det virker derfor rimelig å overlate til domstolene å komme frem til en overvekt i den enkelte sak.

Et spørsmål er når tidspunktet for at eierrettene til teknologien oppstår. Ordlyden i bestemmelsene sier ikke noe direkte om dette, men det må antas at teknologien kan fastsettes på hvilke som helst tidspunkt i kontraktsløpet etter godkjenning av søknad. En slik hovedvektsvurdering må da tas underveis, ved en eventuell strid mellom partene. Hvis leverandøren velger å søke patent, blir spørsmålet så om den informasjonen som allerede har tilfalt selskapet etter art 33.1 (2) annet punktum ved en eventuell strid og som har en viss grad av leverandørinformasjon inkorporert, etter en helhetsvurdering i denne bestemmelsen, vil telle som selskapsinformasjon som helhet inn i vurderingen av om oppfinnelsen kan tilskrive selskapet. Hverken ordlyden eller teorien sier noe om dette. Eierretten etter bestemmelsen må ansees eksklusiv og omfatte informasjonen som helhet når det er trådt i kraft. Noe annet må komme klart frem av bestemmelsen. Selv om rimelighetshensyn tilsier at leverandøren burde få godtgjort sitt bidrag også av denne informasjonen.

En problemstilling blir hvem som har bevisbyrden for denne hovedvektsbetraktningen.

Kontraktens ordlyd sier ingenting om dette. Det finnes heller ingen andre bestemmelser som kan brukes som rettleiding. I bakgrunnsretten gjelder det ingen særregler for bevisbyrde i patentsaker⁵³. Her er det derfor tvistelovens regler og alminnelige sivilprosessuelle prinsipper som kommer til anvendelse⁵⁴. Etter denne skal retten legge til grunn det faktum den finner mest sannsynlig. Begge parter har bevisbyrden for sine anførsler.

Likevel, for å klarlegge bevisbyrden for hovedvektsvurderingen, må man se på hvordan man kan oppnå en hensiktsmessig og rimelighet fordeling av byrden i det enkelte tilfellet.

I praksis vil det nok i slike prosjekter være selskapet som bestrider leverandørens rettigheter. Det kan da virke som en rimelig løsning at det i utgangspunktet er de som har bevisbyrden. Kontraktens løsning er jo at det er leverandøren som i utgangspunktet har rettighetene. Likevel vil det være slik i disse prosjektene, at det er leverandøren som sitter på en vesentlig hovedvekt av informasjonen og dokumentene, også kundens. Dette hensynet tilsier at leverandøren som er nærmest til å bære denne risikoen og derfor har bevisbyrden, også for selskapets eventuelle krav på eierrettighetene. Mothensynet er at denne vurderingen kan være arbeidskrevende og at en bevisbyrde på leverandøren kan gjøre det enklere for selskapet å komme med ugrunnede krav.

Bevisbyrden kan også snu, for eksempel dersom selskapet fremlegger informasjon som de hevder oppfinnelsen er basert på. Den mest hensiktsmessige løsningen vil være avhengig av det konkrete tilfellet. Det kan vanskelig løses på et generelt grunnlag.

Når det gjelder bevisets vektlegging, må det her som i obligasjonsretten være tilstrekkelig at partene godtgjør med en rimelig sannsynlighetsovervekt⁵⁵ at de har stått for en vesentlig hovedvekt av underlaget.

⁵³ Stenvik (2013) s. 424

⁵⁴ Stenvik (2013) s. 425

⁵⁵ Hagstrøm (2009) s. 160

3.5.3 Konsekvensen av eiendomsretten for partene

Utgangspunktet er etter ordlyden at leverandøren har de immaterielle rettigheter som oppfinnelser, dokumentasjon m.v. som utvikles og leveres som ledd i Arbeidet jfr. Art 33.2 (1) 2 punktum. En konsekvens av dette, er at han fritt kan utnytte sine immaterielle rettigheter, for eksempel patenter, i andre deler av sin virksomhet, ved leveranser til andre kunder og ved bruksretter til tredjeparter. Det er også leverandøren som håndhever rettighetene og som selv bestemmer om og hvordan de skal beskyttes. Dette har støtte i rettsteorien, og er i samsvar med kontraktens løsning om at de fulle eierrettighetene tilfaller den ene eller den andre, selv om den ene part skulle få bruksrett til den andres rettigheter.

Dette er også i samsvar med bakgrunnsretten når det gjelder patenter der den som har utført oppfinnelsen i utgangspunktet har eierrettighetene, hvis ikke annet er avtalt.

Dette forutsetter at leverandøren har sørget for en overføringsrett fra den enkelte ansatt som oppfinner til selskapet som patentsøker.

Hvis unntaket etter art. 33.1 første ledd annet pkt. og annet ledd, trer inn, betyr dette at denne forgrunnsteknologien tilfaller selskapet. Selskapet vil da bli eier av teknologien som er knyttet til arbeidet og som hovedsakelig er basert på selskapets bidrag og likeledes eier av forretningshemmeligheter og andre frembringelser som er vernet etter markedsføringsloven. Det er ingenting i veien for at selskapet overdrar de fysiske dokumentene til leverandøren, selv om det har eiendomsretten til bak- og forgrunnsteknologien etter 33.1. I praksis må dette oftest anses gjort for den dokumentasjon selskapet etter kontrakten oversender i løpet av kontraktsperioden. Selskapet kan kreve de dokumenter og tegninger tilbake når oppdraget er fullført eller kontrakten opphører av andre grunner jfr. Art 33.1 (4).

Eiendomsretten innebærer videre at selskapet kan disponere over informasjonen, men det må respektere leverandørens mulige rett til hemmeligholdelse iht. art. 34

4 Reguleringen av selskapets bruksrett til leverandørens forgrunns og bakgrunnsteknolog i NTK 07 Art 33.2.

4.1 Innledning

En av hovedproblemstillingene som oppgavens tema reiser, er hvordan kontrakten regulerer selskapets bruksrett etter art 33.2 (3). Dette gjelder da etter kontrakten både bruksrett til leverandøren forgrunns og bakgrunnsteknologi jfr. kapittel 3.4 og 3.5.

For å fastslå reguleringens rettslige betydning, er fremgangsmåten beskrevet i kapittel 3.2 Bestemmelsen lyder:

"Leverandøren skal gi selskapet en ugjenkallelig, royalty-fri, ikke-eksklusiv bruksrett til informasjon som nevnt i første avsnitt og oppfinnelser som nevnt i andre avsnitt i den utstrekning dette er nødvendig i forbindelse med drift, reparasjon, modifikasjon, utvidelse, ombygging og vedlikehold av kontraktsgjenstanden."

Etter ordlyden er lisensen en "bruksrett" til å bruke leverandørens bakgrunns og forgrunns-teknologien ("*informasjon som nevnt i første avsnitt og oppfinnelser som nevnt i andre avsnitt*"). Informasjonene og oppfinnelsene har dermed et tilknytningskrav gitt av henholdsvis første og andre avsnitt. Bruksretten skal være "*ugjenkallelig, royalty-fri, ikke-eksklusiv*". Bruken må være "*nødvendig*", og den må ha en årsakssammenheng, være "*i forbindelse med*" ulike forhold, "*drift, reparasjon, modifikasjon, utvidelse, ombygging og vedlikehold av Kontraktsgjenstanden.*" Ordlyden indikerer også at forholdene må gjelde kontraktsgjenstanden(e).

4.2 Bruksrettsbegrepet

Bruksrettsbegrepet er, tolket etter normal kontraktsrettslige prinsipper, en positiv avgrenset rett og vil ikke kunne gi noen videre rettigheter enn det som er positivt beskrevet i motsetning til en eiendomsrett som er negativt avgrenset.

Når det gjelder spørsmål om selskapet har rett til å overdra en slik bruksrett til andre leverandører, støtter ikke ordlyden en slik rett direkte. Utrykket bruksrett inkluderer normalt ikke denne retten⁵⁶.

Likevel tilsier en formålsfortolkning av bestemmelsen, at man her kan overføre, men begrenset til de angitte formål. Noen alminnelig overdragelses eller lisensieringsrett har selskapet derfor ikke⁵⁷. Det hadde vært upraktisk og lite rimelig om bruksretten skulle begrenses til anvendelse for selskapet som stort sett ikke har ressurser til å praktisere denne retten selv. De er avhengige av å sette ut slike jobber til andre leverandører. Bruksrettsbestemmelsen ville blitt menigsløs. Bruksretten vil etter dette omfatte adgang til å overlate dokumenter og programmer til andre leverandører for det angitte formål.

Når det gjelder overdragelse til en eventuell kjøper av utstyret, sier ordlyden ingenting om dette heller. Etter formålsfortolkning må selskapet også kunne overføre bruksretten til en eventuell kjøper av kontraktsgjenstanden, dersom den unntaksvis skulle bli solgt før den utrangeres. De samme hensyn som nevnt over, gjelder her.

Viktig er at bruksretten opphever ikke selskapets plikt til hemmelighold etter art. 34⁵⁸.

Selskapets bruksrett betyr at det kan få utført visse arbeider på kontraktsgjenstanden. Dette arbeidet, er som nevnt i forrige avsnitt, begrenset til situasjoner som "*drift, reparasjon, modifikasjon, utvidelse, ombygging og vedlikehold*". Samlet dekker disse alternativene alle aktuelle aktiviteter tilknyttet kontraktsgjenstanden og innebærer at selskapet er avhengig av leverandørens eller andre kontraktørers medvirkning ved slike operasjoner. Det er ikke noe vilkår at selskapet selv forestår arbeidet.

Etter ordlyden er bruksretten uten tidsbegrensning (ugjenkallelig) og uten vederlag (royalty-fri), men ikke-eksklusiv. Hvis den hadde vært eksklusiv, ville denne del av leverandørens know how båndlegges.

Selskapets bruksrett gjelder "*i den utstrekning*" den er nødvendig. I dette ligger en begrensning, f. eks. vil ofte informasjonen forligge som dokumentasjon. Etter ordlyden vil selska-

⁵⁶ Kaasen (2006) s. 849

⁵⁷ Kaasen (2006) s. 849

⁵⁸ Kaasen (2006) s. 848

pet ikke nødvendigvis få bruksrett til all informasjon som inngår i en samlet dokumentasjon, selv om den i praksis vanskelig kan splittes opp. På den annen side kan bruksretten omfatte informasjoner som ikke nødvendigvis er dokumentert i dokumenter m.v., som inngår i leverandørens leveringsforpliktelser etter kontrakten. Ordlyden sier ikke noe om det, men ut fra formålet må det påhvile leverandøren en plikt til å gi selskapet den nødvendige dokumentasjon, hvis selskapet etter tredje ledd har bruksrett til informasjonen⁵⁹. Kontraktsprisen vil nødvendigvis ikke dekke slik dokumentasjon. Dermed kan denne retten utløse en motsvarende kompensasjonspunkt for selskapet.

Selskap plikter å hemmeligholde slik informasjon og sørge for at tredjemenn som får den utlevert, for å utføre arbeid på kontraktgjenstanden(e), respekterer disse bestemmelsene jfr. art. 34.1 annet ledd.

4.3 Hvilke kriterier skal tilfredstilles for at en eventuell bruksrett foreligger?

Etter bestemmelsens ordlyd "*skal*" leverandøren gi selskapet en slik bruksrett, hvis de kriterier bestemmelsen angir er tilfredstilt. Dette betyr at selskapets bruksrett er avhengig av leverandørens avtaler med sine underleverandører. Den følger ikke umiddelbart av kontrakten, slik for eksempel selskapets eiendomsrett iht. art. 33.1 annet ledd. Etter Kaasen er teknikken begrunnet med at selskapet vanskelig kan gis direkte bruksrett til informasjon som er «Utviklet av Leverandørgruppen» (altså også andre enheter enn leverandøren), det er mer treffende å pålegge leverandøren å sørge for en slik rett⁶⁰.

Bestemmelsen skiller mellom informasjon og oppfinnelser. Det må foreligge tre selvstendige krav for at selskapet skal få bruksrett. Kravene eller kriteriene kan beskrives som tilknytningskravet, årsakssammenhengskravet og nødvendighetskravet er etter ordlyden kumulative krav og ha en direkte innskrenkende virkning. Likevel vil den etterfølgende diskusjonen vise at disse kravene har liten selvstendig betydning uten at de blir sett i sammenheng med formålet. Tilknytningskriteriet er ulikt for informasjoner og oppfinnelser.

⁵⁹ Kaasen (2006) s. 848

⁶⁰ Kaasen (2006) s. 846

4.3.1 Informasjonens tilknytning til kontrakten

Når det gjelder *tilknytningskravet* for informasjonen, må den ha en av tre tilknytninger til kontrakten for at selskapet skal få bruksrett til den, jf. tredje ledds henvisning til første ledd. Den kan være «Stilt til rådighet for Selskapet» av leverandøren, «Utviklet av Leverandøren hovedsakelig på grunnlag av slik informasjon» eller være «Utviklet av Leverandørgruppen i forbindelse med Arbeidet». Dette er informasjon inkludert i leverandørens forgrunns og bakgrunnsteknologi.

Når det gjelder de to første alternativene, har leverandøren selv kontroll over informasjonen. I det siste vil han kunne være avhengig av å ha sikret seg retten til å disponere over informasjonen gjennom sine underkontrakter, jfr. art. 8.3 første ledd (d). Leverandøren har etter ordlyden, en plikt til å ta inn bestemmelser i underkontrakten som sikrer selskapets rettigheter⁶¹.

Etter ordlyden omhandler de to sistnevnte alternativene informasjon som kan ha liten eller ingen tilknytning til kontrakten. Informasjonen kan gjelde hva som helst, bare den er utviklet av leverandøren hovedsakelig på grunnlag av informasjon stilt til rådighet for han selv av selskapet, eller den er utviklet i forbindelse med kontraktsarbeidet av leverandørkjeden og ikke er selskapets eiendom.

Videre etter ordlyden medfører tilknytningskriteriet at hvis leverandøren senere utvikler ny informasjon, som ikke har noen tilknytning til kontraktsgjenstanden, på grunnlag av informasjon han har overgitt selskapet, faller tilfellet inn under første ledd og er dermed omfattet av selskapets bruksrett. Etter ordlyden kan bruksretten i utgangspunktet omfatte informasjon leverandørgruppen riktignok utvikler «i forbindelse med Arbeidet», men uten at informasjonen faktisk legges til grunn for leveransen⁶².

Eksempel fra SPS kan være brukermanualer på liknende komponenter i andre prosjekter.

⁶¹ Kaasen (2006) s. 846

⁶² Kaasen (2006) s. 847

Det er vanskelig etter ordlyden, og etter kontraktens system, å finne noen sammenheng eller avgrensning av disse tilknytningsalternativenes innhold. Dette får også støtte i litteraturen⁶³.

Begrepenes spenner så vidt at man må fastslå at selskapet som utgangspunkt har krav på å få bruksrett til all informasjon leverandøren råder over, eller som han på grunnlag av sine underkontrakter prinsipielt kan skaffe seg rådighet over.

Etter ordlyden er det ikke noe vilkår at informasjonen faktisk lå til grunn for leverandørens kontraktsarbeid. Også informasjon som riktignok forelå da, men ikke ble brukt, eller som senere er utviklet, kan tenkes omfattet av selskapets bruksrett, forutsatt at den tilfredsstiller et av tilknytningskriteriene, hvilket lett kan tenkes.

4.3.2 Oppfinnelseens tilknytning til kontrakten

Tilknytningskriteriet for at selskapet skal få bruksrett til leverandørens oppfinnelser, er at de er oppfinnelser "som Leverandøren gjør under utførelsen av Arbeidet".

Etter ordlyden kan dette virke som en tidsmessig avgrensning der selskapet vil i utgangspunktet ha bruksrett til alle oppfinnelser gjort i perioden kontrakten løper, uansett oppfinnelseens tilknytning til kontraktsarbeidet. Siden det ikke nødvendigvis ligger noen avgrensning i at bruken skal være for visse formål og være «nødvendig» for disse tilsvarende ovenfor angående bruksretten til informasjoner, ville bestemmelsen ved en slik fortolkning få en uakseptabelt stor rekkevidde. Uttrykket må derfor oppfattes som et krav om saklig tilknytning mellom oppfinnelsen og kontraktsarbeidet. Dette får også støtte i litteraturen⁶⁴. Det kan foreligge en slik tilknytning også om oppfinnelsen gjøres etter kontraktsperioden, men dette er ikke rimelig ut fra at kontraktsprisen ikke dekker dette.

Selv om det innfortolkes et sakelig tilknytningskrav, vil en kunne komme ut for en situasjon der oppfinnelsen kan være foranlediget av kontraktsarbeidet, men uten å være benyttet til dette. Et eksempel kan være oppfinnelser som blir relevante først ved en senere modifikasjon av kontraktsgjenstanden(e) på grunn av en endret forståelse av reservoaret.

⁶³ Kaasen (2006) s. 847

⁶⁴ Kaasen (2006) s. 848

Rimelighetshensyn strider mot at selskapet skal få vederlagsfri adgang til denne teknologien. Denne ville da ligge utenfor den opprinnelige tilvirkningskontrakt og innenfor dens kompensasjonsrammer.

Det må derfor oppstilles som et vilkår for bruksretten, at den gjelder oppfinnelser (eller informasjon) som faktisk har vært benyttet under tilvirkningen⁶⁵.

4.3.3 Selskapets bruksrett til informasjonen og oppfinnelsene

Et viktig spørsmål er så om selskapet har krav på en bruksrett til all mulig informasjon.

Eller finnes det informasjoner leverandøren rimeligvis ikke kan pålegges å skaffe selskapet bruksrett til. Begrensningen følger ikke av kravet til tilknytning mellom informasjonen og kontrakten som vist i kapittel 4.3.1.

Spørsmålet er om nødvendighetskriteriet gir en tilfredsstillende begrensning av bruksretten sett fra leverandørens ståsted.

Kravet til årsakssammenheng "*i forbindelse med*" er etter ordlyden et selvstendig krav, men er upresist og gir ingen anvisning f. eks hvor sterk knyttet informasjonen må være til de ulike situasjonene "*drift, reparasjon, modifikasjon, utvidelse, ombygging og vedlikehold*". Er det slik at situasjonen ikke kan tenkes gjennomført uten informasjonen eller er en kostnadsbesparelse i form av forenklet tilvirkning nok? Nødvendighetskriteriet hjelper her. Det er ikke tilstrekkelig at for eksempel modifikasjonsarbeidet vil være enklere hvis informasjonen kan brukes. Informasjonen må være «nødvendig» for å utnytte kontraktsgjenstanden på angitt måte. Det vil f. eks vanskelig være tilfelle med informasjon som faktisk ikke ble brukt under tilvirkningen. Likevel kan nødvendighetskriteriet som selvstendig kriteriet, vanskelig være innskrenkende nok sett fra leverandørens side.

Et eksempel på dette er hvis leverandøren, etter levering, utviklet sin know how (på en måte som angitt i art 32.2 første ledd) til teknologi som muliggjør eksempelvis en utvidelse av kontraktsgjenstandens kapasitet som ellers ikke ville vært mulig. Etter ordlyden vil selskapet ha krav på bruksrett, fordi bruk av informasjonen er "nødvendig" for å foreta modifikasjonen. Et konkret eksempel fra SPS er koblingssystem likt det beskrevet i vedlegg A,

⁶⁵ Kaasen (2006) s. 848

som i utgangspunktet bare er for oppkobling av stålrør. En mulig forbedring vil være å modifisere systemet for også å kunne koble opp fleksible slanger. Tegninger og dokumenter i forbindelse med systemet vil da måtte bli oppdatert. Det ville innebære at selskapet vederlagsfritt fikk tilgang til all leverandørens teknologi i kontraktsgjenstandens levetid, bare betinget av at teknologien er utviklet som angitt i første ledd og at bruken av den er "nødvendig".

Spørsmålet blir om formålet kan begrense bruksrettens utstrekning.

Man kan utlede et formål med bruksretten ut fra kontraktens bestemmelser.

Formålet kan utledes av kravet om årsakssammenheng sammen med det mer konkrete og praktisk viktige nødvendighetskriteriet. Det naturlige formålet, vil etter bestemmelsen lest i sammenheng, bety at selskapet skal være sikret å kunne utføre de ulike situasjonene knyttet til kontraktsgjenstanden uten hindringer av immaterielle rettigheter til teknologien som faktisk ligger til grunn for tilvirkningen og begrenset til utnyttelsen av kontraktsgjenstanden⁶⁶.

Tolket i samsvar med formålet, skal utføringen av de ulike situasjonene gjøres uten hindring for selskapet. Det ville stride mot en naturlig forståelse av hva som er en hindring, at leverandøren skal utlevere informasjon i en utstrekning av hva som kan være nødvendig. Informasjonen må faktisk være nødvendig, ikke bare gjøre arbeidet enklere og billigere.

En slik vid bruk vil heller ikke være dekket av kontraktsprisen, slik som en bistand ved oppfinnelser som skal være selskapets eiendom etter art. 33.1 (3).

En slik vid fortolkning vil også virke undergravende på grunnleggende immaterialrettslige prinsipper, ved at man fjerner leverandørens insentiver til teknologisk videreutvikling. I tillegg har partene har i disse kontraktene i utgangspunktet en grunnleggende motstridende interesse med teknologien. Selv om man har plikt til hemmeligholdelse mot tredjemann etter art 34, er risikoen for spredning stor. Likevel er det usikkert hvor innskrenkende man kan tolke dette. Som nevnt før, er vurderinger av reelle hensyn i form av rimelighetsbetraktninger, lite anvendelige i slike prosjektavtaler.

⁶⁶ Kaasen (2006) s. 847

Art 32 (3) gir selskapet bruksrett i tillegg til informasjon også til oppfinnelser. Som før nevnt er begrepet oppfinnelser er i kontrakten brukt om patenter. Bruksretten begrenses til de samme formål som bruksretten til informasjoner. Bruksretten begrenses til oppfinnelser som ikke skal være selskapets eiendom, noe som er naturlig fordi disse oppfinnelsene er en del av selskapets forgrunns og bakgrunnsteknologi og eiendomsretten ligger jo hos selskapet.

Når det gjelder de ulike situasjonene bruken må ha sammenheng med, "*drift, reparasjon, modifikasjon, utvidelse, ombygging og vedlikehold*", har noen av disse overlappende betydninger og bærer preg av at selskapet vil sikre at ingen situasjoner skal være udekket. Det kan vanskelig tenkes at noen forhold kan inntreffe som ikke vil falle under en eller flere av disse situasjonene⁶⁷. Noen av disse begrepene er vidtrekkende og kan være spesielt vanskelig for leverandøren med tanke på beskyttelse av sin teknologi for økt konkurranse og økonomisk tap på sikt, andre situasjoner er vanskelige fordi de nødvendigvis ikke røper teknologi i stor grad, men fjerner leverandørens mulighet for monopol direkte ved å tillate andre leverandører å utføre f. eks vedlikehold og service.

Noen situasjoner er vanskelige fordi modifikasjoner eller ombygging av leverandørens utstyr, gjør at han kan miste kontrollen over utstyret og man kan få skadet omdømme hvis noe skulle gå galt senere. For selskapet er det viktig å sikre lave priser i disse situasjonene, men også å minimere risikoen for driftsstopp og ulykke, noe som også kan leses kan indikere et formål med denne bestemmelsen.

Man må huske på, i denne sammenheng, at disse begrepene brukt i relasjon til store SPS prosjekter kan gjelde hele produksjonssystemer. Disse begrepene brukt i vid forstand kan bli meget omfattende. Dette gjelder da ikke bare bredden i begrepet, som større grad av samme type situasjon som mere service og mer vedlikehold som innebærer tapte kostnader for leverandøren, men større inngripen i teknologien som etter ordlyden ligger i begrepene *modifikasjon, utvidelse og ombygging*. I disse begrepene ligger det at selskapet kan trenge større kjennskap til teknologien i de ulike leveranseelementene for å kunne utøve bruksretten.

⁶⁷ Kaasen (2006) s. 847

Spørsmålet er om man kan fastsette en konkret generell avgrensning av disse begrepene. Bestemmelsens formål kan nok virke innskrenkende ved tolkningen av bestemmelsen når det gjelder store SPS prosjekter der modifikasjons, utvidelses og ombyggingsbegrepene kan få mye større rekkevidde. For å kunne si noe mer om dette, må man gå utover ordlyden og formålet, å søke i kontraktspraksis på samme området for slike typer kontrakter. Det finnes ingen rettskilder som kan gi noen god rettleiding for tolkning av disse begrepene. Det er vanskelig å sammenlikne begrepene med begreper i entreprenør bransjen fordi "sub-sea" bransjen har spesielle utfordringer knyttet til disse. Begrepene vil innebære en annen realitet og de kan ikke overføres fra andre bransjer direkte. Rettspraksis finnes ikke. Som nevnt er det viktig for leverandøren å sikre at leverandørens eiendomsrett til teknologi ikke vil skape et hinder, ved at leverandøren ville kreve uforholdmessig høy pris på tjenester i forbindelse med de ulike situasjonene. Selskapet vil også sikre seg mot ressursmangel hos leverandøren som vil kunne skape hindringer i de ulike situasjonene. Hensikten er å sette selskapet i stand til å nyttiggjøre seg kontraktsgjenstanden etter levering, uten å være avhengig av leverandørens medvirkning⁶⁸, ikke utnytte bruksretten til å skaffe seg en billig økning av produksjonen. Dette vil ligge utenfor kontraktsprisen og være illojalt. Likevel vil det nok vanskelig å trekke grensene i det konkrete tilfelle, for disse ulike situasjonene i et SPS prosjekt, på grunnlag av formålet og ordlyden alene. De ulike situasjonene må sees i sammenheng med begrepet "*kontraktsgjenstand*" som i et SPS prosjekt kan favne vidt ut fra ordlyden. Kontraktsgjenstanden etter kontraktens egen definisjon betyr "*den gjenstand Leverandøren etter Kontrakten skal levere, samt dens enkelte deler...*". Kontraktsgjenstand hvis man tolker det i samsvar med "scope of work" (kontraktsleveransen) vil da være hele SPS systemet.

⁶⁸ Kaasen (2006) s. 847

4.4 Selskapets bruksrett i situasjoner ved reparasjon og vedlikehold på kontraktsgjenstanden

Reparasjoner og vedlikehold på "subsea" utstyr kan bety at utstyret må heves og føres til verksted på land. Disse begrepene angir ikke noen endring på utstyret, men kan bety at det må utføres et større vedlikehold, eventuelt en reparasjon. Særlig i siste tilfellet betyr dette at det kan kreve ytterligere informasjon for å kunne utføre dette, enn den informasjonen som ligger i standarddokumentasjon som følger leveransen. Utstyret kan være patentert og inneholde viktige bedriftshemmeligheter.

En problemstilling blir om bruksretten betyr at selskapet vil kunne kreve at hvem som helst skal utføre dette arbeidet og kreve informasjonen som er nødvendig for at en annen leverandør kan gjøre nødvendig vedlikehold og reparasjon, utlevert.

Selv om det ligger et krav om hemmeligholdelse etter art 34, vil dette kunne øke den andre leverandørens know how til å utvikle sin egen teknologi. Man kan tenke seg at det utvikler seg en leverandørindustri som spekulerer i slike reparasjoner og vedlikehold. Dette har til en viss grad skjedd på britisk sektor men foreløpig ikke på norsk sektor. Etter avtalen er det som nevnt over, utvilsomt at leverandøren har plikt til å utlevere den informasjonen som er nødvendig for å få gjennomført et slikt vedlikehold eller reparasjon på en tilfredsstillende måte. Det er ikke spesielt vanskelig for leverandøren, som kjenner sitt produkt, å si denne informasjonen, slik at spesielle dokumenter kan lages som supplement til en eventuell standarddokumentasjon. Leverandøren kan ikke kreve at han selv skal forestå dette arbeidet.

Kontraktsprisen dekker heller ikke en avhengighet mellom leverandør og selskap for denne type jobber. Når det gjelder hva som er nødvendig, er som regel ikke denne vurderingen spesielt vanskelig. Likevel vil det i visse situasjoner være ganske avslørende informasjon man må overlevere. Eksempel er systemer slik beskrevet i vedlegg A, der en utskifting av pakning i tilfelle hvor man ikke har flere i reserve vil kunne bety oversendelse av detaljtegninger som viser pakningsteknologien, eller hele systemet med pakningsflenser som har spesielle utforminger. I praksis vil selskapet på grunn av sikkerhet og strenge bransjekrav, være svært uvillig til å gå ut selv og forespørre på slike komponenter. Likevel er det etter kontrakten utvilsomt tillatt. Det foreligger praksis fra bransjen med at bruksretten er be-

grenset til operasjon og vedlikehold. I disse tilfellene ble dette ikke kompensert med en endring i kontraktspris, fordi det var absolutte betingelser for å entre inn i kontraktsforholdet.

Klarifiseringene ble gjort under tilbudsfasen eller under en signert intensjonsavtale (LOI). En annen problemstilling er når det kan sies at man trer over grensen for en nyttilvirkning. Bruksrettsbegrepet må antas og ikke inkludere en slik mulighet. Dette vil være mest aktuelt for reparasjoner, der man må bytte ut store deler av et patentert produkt. Hvor stor del av komponenten kan man bytte ut før det kan sies å være en nyttilvirkning som ikke innbefattes i bruksretten? Det er lite praksis rundt dette. En dom fra engelsk høyesterett, UKSC 16 [2013] *Schütz v Werit*, kan brukes til å illustrere grensen. Saken gjaldt tvist rundt et patent på et stålbur til utbyttable plastflasker for frakt av kjemikalier. Patenthaver hevdet at et selskap som hadde basert seg på overhaling og utskifting av plastflasken med sin flaske overtrådte patentrettigheten.

Retten sammenliknet ordene å tilvirke og reparere. Konklusjonen var at ordene kan ha overlappende betydning og dette må avgjøres i den enkelte sak. Utgangspunktet må tas i patentkravet. De typiske avgjørende faktorene er om delene som skiftes ut er hovedkomponenter i konstruksjonen med tanke på funksjonen og innovasjonen i patentet og om de er slitedeler. Dette er da deler som har mye lavere levetid enn selve konstruksjonen. Arbeide som har typisk grad av reparasjon, som for eksempel påleggssveis med sliping, faller utenfor. I denne vurderingen må man også se på formålet med arbeidet. Er det å forlenge levetiden eller å lage ny komponent?

4.5 Selskapets bruksrett i situasjoner ved modifikasjon, ombygging og utvidelse av kontraktsgjenstanden

Dette er situasjoner som angir endringer på utstyret. Grunner for slike situasjoner er i motsetning til reparasjoner og vedlikehold, ikke å opprettholde en gitt driftstilstand, men å endre den. I SPS kan dette være ønske om å endre enkelte komponenter i systemet med tanke på å endre systemets egenskaper. Et eksempel kan være en distribusjonsenhet for elektrisk, hydraulisk og kjemisk distribusjon (SDU) som modifiseres eller ombygges for uttak til flere linjer. Modifikasjon virker etter ordlyden som en mindre inngripende endring enn

ombygging. Eksempel på utvidelse kan være en utbygging av en struktur ved å legge til en ventilmodul. Dette kan skje gjennom bruk av systemet i vedlegg A.

Hvis slike situasjoner skulle oppstå, betyr det at en større grad av informasjon må anses som nødvendig. Detaljtegninger analyserapporter m.m. I større grad demontering og kjennskap til utstyret. Mye av denne informasjonen er ikke inkludert i dokumentasjonen ved leveranse og ikke stilt til rådighet til selskapet. Den er en del av leverandørens bakgrunns-teknologi. Det er klart fra diskusjonen over at slik informasjon er en del av selskapets bruksrett. Etter en undersøkelse av en stor SPS leverandørs interne instruksjoner og faktisk praksis, er det klart at man avtaler ofte en begrensning i bruksretten til slik informasjon. Dette kan tyde på at bransjen har en tendens til å akseptere begrensninger i denne retten. En vanlig praksis er at slik informasjon er tilgjengelig for selskapets gjennomsyn hos leverandøren.

Spørsmålet blir så hvor vidt slik bruksrett favne?

"*Utvidelse*" er et begrep som ved en normal tolkning av ordlyden vil favne svært vidt i et SPS prosjekt, selv stilt sammen med formålet.

Utvidelse av kontraktgjenstanden kan i realiteten bety utvidelse av systemet.

Situasjonene må gjelde "*kontraktgjenstanden*". Som nevnt over må dette forstås som hele-systemleveransen. Det foreligger ingen teori eller kjent bransjepraksis for hvordan dette begrepet skal forstås. Formålet gir ikke noe hjelp her, men man må støtte seg på bakgrunnsretten og reelle hensyn for å foreta en innegrenkende tolkning. Kontrakten sier den gjenstanden man skal levere etter kontrakten samt dens enkelte deler.

Hvis man følger ordlyden mener hele systemet, vil man undergrave immaterialrettslige prinsipper ved at selskapet i praksis kunne benytte seg vederlagsfritt av leverandørens teknologi ved nye feltutbygninger. Dette er ikke en rimelig løsning. Man vil også bryte med det lojalitetsprinsippet⁶⁹ som vil gjelde mellom partene ved en slik bruksrett. I tillegg vil reelle hensyn som at kontraktsprisen ikke dekker en slik bruk tale imot. Likevel vil det være vanskelig på dette rettskildegrunnlaget å komme frem til gode og konkrete rettsregler

⁶⁹ Berg Ørstadvik (2011) s. 165

som gir et forutsigbart resultat i den enkelte sak. Partene vil i slike prosjekter være profesjonelle parter og forutsettes å kunne forutberegne sin egen risiko, ved og eventuelt utforme tilleggsklausuler til kontrakten. Det skal mye til for å avvike en klar ordlyd.

Eksempel på et slikt potensielt problemområde er gitt i vedlegg A. Dette er et typisk interface mot en utvidelse av distribusjonsnettet. Og for å kunne koble opp et nytt system i ny kontrakt må komponenter som kobles opp inneholde deler av en oppfinnelse eiet av leverandøren. Selve oppkoblingssystemet består av to ulike patenter, en for innstyrings og guide systemet beskrevet med dette patentet og selve kobling med pakning og flenser som er et eget patent. Alle de store SPS leverandørene besitter begge disse patentene. Selve delingen mellom gammelt og nytt system, skjer mellom flensene i det andre patentet som ikke er vist. Det betyr at en flens og en del av innstyringssystemet må være en del av en ny SPS leveranse til en utbygging. Her vil selskapet få et problem fordi en tolkning av begrepet umulig kan tolkes så vidt at selskapet vil kunne påberope seg en bruksrett for å lage en slik teknologi hos en annen leverandør. På denne måten vil selskapet kunne skaffe seg et avhengighetsforhold til leverandøren ved en eventuell senere systemutbygging eller en ombygging eller modifikasjon av systemet. Det har foreløpig i praksis vært vanskelig for andre enn SPS leverandører å levere slike oppkoblingssystemer til selskapet direkte fordi kontraktsregimet har vært slik at selskapet ikke vil sette slike kontrakter ut direkte, men til SPS leverandørene. Disse på sin side holder denne teknologien selv. Systemet har også vært bestilt gjennom den andre store hovedleverandøren til en feltutbygging, leggekonsortøren. Disse har ikke slike konkurransedyktige systemer selv og det har gjort det mulig for andre leverandører under SPS leverandørene i kjeden å levere slike systemer. På denne måten kan selskapet få denne teknologien tilgjengelig utenom SPS leveransen. Samtidig har leggekonsortør stått som garantist for produktet slik at risikoen for selskapet blir mindre. Dette produktet er et "svakt" punkt i systemet og representerer en stor risiko både ved installasjon og i operasjon. I den senere tid har flere oljeselskaper vært villige til å ta risikoen ved å kjøpe slike systemer i egne kontrakter ved siden av SPS og leggekonsortene, noe som nok viser at SPS leverandørens monopol er på vei bort.

Det er ikke kjent noen tilfeller av hvor tvist om en slik immateriell rettighet har blitt satt på spissen. Grunnen til dette, ved siden av at praksis her ofte blir lite kjent, er nok at SPS leverandørene leverer de få oppkoblingssystemene som er nødvendig uten å skape vanskeligheter inn i nye utbyggings og modifikasjonskontrakter selskapet har med andre SPS leverandører. Man vil ikke skape et dårlig rykte.

Bruksretten vil etter dette kunne favne svært vidt, noe kan også falle tilfeldig ut for partene. Det kan derfor hevdes at kontraktpartene må sørge for at tilleggsklausuler må inn i kontraktens bruksrettsbestemmelse i det enkelte kontraktsforhold, eller som en generell rammeavtale klausul mellom selskapet og den enkelte SPS leverandør.

5 Sammendrag og vurdering

5.1 Eiendomsretten

5.1.1 Bakgrunnsteknologien

Når det gjelder fordelingen av eiendomsretten til bakgrunnsteknologien, virker denne naturlig og i tråd med immaterielle prinsipper, om at den som har eiendomsretten til immaterialrettighetene inn i kontraktsforholdet, fortsatt skal ha denne så langt ikke annet er avtalt.

I SPS prosjekter vil kundens eventuelle fysiske oppfinnelser, som blir stilt til disposisjon, være hardware CPI (customer provided items). Denne kan bli implementert i leverandørens leveranse eller lånt. Informasjon fra kunden vil bli gitt som skriftlige møtereferater eller dokumenter. Informasjon fra tredjeparter vil bli styrt via interface register (formelt informasjonsbehandlings system). Det vil i ettertid ikke være spesielt vanskelig å finne ut av hva denne informasjonen har bestått av og hvem som har supplert den. I kapittel 3.4, diskuteres hva som ligger i begrepet at informasjonen skal være "stilt til rådighet". I praksis vil dette ikke være et problem, fordi partene ikke vil ta risikoen med å bruke informasjon som ikke har vært stilt til rådighet gjennom dokumentasjon på formell måte. Ofte er kravene satt etter ulike standarder partene har forpliktet seg til, som sier at all informasjon må ha sporbarhet. Dvs. i praksis at all informasjon av viktighet skal gå gjennom dokumenter med formkrav (forside, dokumentnummer osv.), eventuelt nummererte møtereferater eller interface registre som nevnt over. Slik dette løses i praksis vil etter min mening det sjelden i et SPS

prosjekt skje noen dispuTT over denne eiendomsretten. Bestemmelsen slik den lyder, er tilstrekkelig for å regulere eiendomsretten til teknologi i SPS prosjekter.

5.1.2 Forgrunnsteknologien

Fordelingen av forgrunnsteknologien bygger på et hovedvektsprinsipp og ikke et sameieprinsipp som etter bakgrunnsretten. Dette er en naturlig løsning i SPS prosjektene, siden partene vil i utgangspunktet ha motstridene interesser av eiendomsretten som nevnt i kapittel 1.2. Det å disponere en slik rettighet etter et sameieprinsipp vil være vanskelig.

Hovedvektsprinsippet legger til grunn, etter ordlyden, at all innovasjonen ligger i informasjonen. Det er informasjonen som skal vektlegges. Graden av innovativt og intellektuelt arbeidet må finnes i informasjonen.

I SPS prosjektene er det hovedsakelig leverandøren som utfører det teknologiske arbeidet, dette vil kunne variere noe fra selskap til selskap. Noen selskaper har store teknologiressurser og involverer seg til en viss grad, med representanter hos leverandøren, som er med på designmøter etc. Noen selskaper overlater alt til leverandøren. Men som hovedregel blir mesteparten av videreprosessering av både kunde- og leverandørinformasjonen gjort med know how fra leverandøren. Det betyr at leverandøren kan komme skjevt ut, i en vurdering av eierskapet til oppfinnelser, hvis han ikke får godtgjort dette fullt ut i hovedvektsvurderingen. Likevel, i praksis, inneholder SPS prosjektene en stor grad av produktleveranser, slik at det nok er sjelden at selskapet krever eiendomsretten til oppfinnelser gjort i disse prosjektene basert på informasjon fra dem. I tillegg er det ofte et endelig krav til at all informasjon internt og eksternt mot selskapet skal nedfelles i dokumentasjon. Leverandøren vil da i et SPS prosjekt der kunne fort komme i en overvektsituasjon. I praksis for SPS prosjekter er nok bestemmelsen tilfredsstillende slik den lyder.

Likevel er fordelingsprinsippet, om fordeling av forgrunnsteknologien, uklar og ikke nøyen nok regulert. Dette kan føre til tilfeldige utslag i den konkrete sak. Noe som også bygger opp under dette, er at området er så ungt at det ikke kan sies å ha etablert seg noen vedvarende bransjepraksis på dette særegne området som "subsea" bransjen er. I tillegg blir praksis i form av avtalte avvik fra standardkontrakten, ofte hemmeligholdt og rettspraksis på området blir ført ved voldgift. Det blir derfor et tynt rettkildegrunnlag å bygge enkeltsakene på.

Et motargument, er at i slike systemprosjekter, består marked av i alt 5-6 leverandører til oljeselskapene, slik at partene er meget profesjonelle. Således kan man si at en slik risiko, som fordelingen av immaterialrettigheter medfører i det enkelte prosjekt, bør partene kunne fordele mellom seg på en rimelig måte ved unntak/tillegg til NTK 07. Utslag av denne risikoen bør ikke være upåregnelig for partene.

5.2 Selskapet bruksrett

Bruksretten er en lisens som gir selskapet rett til bruk av leverandørens teknologi. Likevel er det som nevnt en forskjell mellom denne bruksretten i et SPS prosjekt og en vanlig lisensavtale, ved at partene har grunnleggende motstridende interesser med et eventuelt eierskap av immaterielle rettigheter. Dette vil få betydning ved klarleggingen av rettsreglene på området, som nevnt over.

Særlig med tanke på situasjoner som modifikasjoner, utvidelser eller ombygging

Dette er situasjoner som angir endringer på utstyret og dermed innbefatter omfattende arbeidet. Hvis slikt arbeid må utføres, betyr det at en større grad av informasjon må anses som nødvendig. Dette er da jobber som nok må settes mot leverandører som i større grad er konkurrerende teknologileverandører til SPS leverandøren.

Selv om selskapet plikter å få leverandørene til å skrive under hemmelighetsklausuler etter art 34 1(2), vil en risiko for lekkasje oppstå, i tillegg til at denne tredjemann vi kunne utvikle sin know how basert på denne informasjonen. Denne informasjonsspredningen vil kunne øke konkurransen i markedet og være svært skadelig for en hovedleverandør i SPS prosjekter.

Det er samtidig svært viktig for selskapet å ikke binde seg til en leverandør i de ulike situasjonene. Begrensninger gjennom formålet, i den utstrekning det er nødvendig, og i forbindelse med kontraktgjensstanden, er nok bestemmelsen for dårlig regulert.

Dette kan føre til at konsekvensene for selskapet og leverandøren, kan variere kraftig i det enkelte tilfellet. Man bør nok se på en nøyere regulering av de tre nevnte situasjoner.

Etter opplysninger fra to store SPS leverandører er det nettopp disse situasjonene man søker fra et leverandørsynspunkt å reservere seg fra, eventuelt å innskrenke informasjonsplikten. Dette kan tyde på at leverandørsiden ser på dette området en stor risiko.

I noen kontrakter mellom SPS leverandører og selskap jeg har studert, kan man trekke noen slutninger om praksis på området. Dette er kontrakter som ikke er gjort etter NTK 07 og dermed ikke er et direkte uttrykk for praksis rundt denne kontrakten. Likevel bygger bestemmelsene klart på art 33 i NTK 07. Avvik mellom disse bestemmelsene og art 33 i NTK 07 kan nok neppe sies å representere en rettkilde i en eventuell tvist rundt anvendelsen av art 33 i NTK 07, men kan gi en rettleiding ved et eventuelt tillegg til NTK 07, i det enkelte kontraktsforholdet. Dette for at avtalen bedre skal kunne ivareta partenes forventninger, for at de skal kunne forutse sin egen rettstilling og unngå at det vil oppstå en stor risiko for partene ved en eventuell rettstvist.

Felles er at man har lagt inn ulike formålsbestemmelser. Eksempel på dette er bestemmelser som begrenser bruken av informasjon med det formål å gjøre en tredjemann i stand til å fremstille og modifisere kontraktsgjenstand (e). Unntak kan være for små reparasjons og modifikasjonsarbeider.

Det er også vanlig å definere ut en type informasjon som særlig konfidensiell og positivt angi denne informasjonen. Denne informasjonen skal eksempelvis ikke leveres ut til tredjepart, under praktisering av en bruksrett ved de ulike situasjonene: modifikasjon etc.

Slik informasjon er ofte produktspesifikke kvalifikasjonsdokumenter som ulike type analyser, detaljtegninger med toleranser m.m.

Ofte er slike bestemmelser supplert med bestemmelser om at hvis selskapet ikke kan få utført de ulike arbeidene på kontraktsgjenstandene som er nødvendig etter bruksrettsbestemmelsen, uten denne konfidensielle informasjonen, skal SPS leverandøren bli en underleverandør til tredjepart eller leverandør dette arbeidet. Han skal da ikke skape nødvendig forsinkelse eller gi en urimelig pris. Slike supplerende bestemmelser må til for at bruksretten for selskapet ikke skal bli undergravet og innholdsløs.

En slik revisjon av NTK 07 vil kunne være ønskelig for å konkretisere bruksrettsbestemmelsen. En slik plikt for selskapet til å sørge for at SPS leverandøren vil bli en underleverandør til leverandøren som skal utføre modifikasjonen, reparasjonen osv, hvis denne krever konfidensiell informasjon, vil nok også bli tolket innskrenkende i selskapets favør iht. lojalitetsprinsippet. Dette vil føre til at SPS leverandøren ikke vil spekulere i pris og levering hvis en slik jobb blir satt til ham.

Når det gjelder hovedfordelingsprinsippet, er det eksempler på at man tenker seg en situasjon hvor det ikke er mulig å bestemme om en av partene har bidratt vesentlig.

I disse tilfellene er det innført bestemmelser om at selskapet da får en bruksrett selv om oppfinnelsen ikke er mer basert på informasjon fra selskapet selv enn fra leverandøren. Bruksretten har da en noe mer begrenset rekkevidde.

Når det gjelder bruksretten, bør nok denne reguleres nøyere ved å innføre bestemmelser som nevnt over. Observasjonene over tyder også på at dette, til en viss grad, allerede er praksis på området.

6 Litteraturliste

Se regelverk for masteroppgaver og veiledning for referanser gjennom disse lenkene:

www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR5030/reglement/vedlegg_emnebeskrivelse_masteroppgaver_JUR5030_5060.html og <http://www.ub.uio.no/skrive-referere/hvordan-referere/>.

Standardkontrakten

Norsk Totalkontrakt 2007 (NTK '07)

Link til kontrakten på nett: http://www.norskindustri.no/kontrakter_olje_og_gass/

Bøker

Woxholth, Geir *Avtalerett*. Gyldendal, 2006

Barbo, Jan Einar *Kontraktsomlegging i entrepriseforhold*. Universitetsforlaget, 1997

Berg Ørstavik, Inger *Innovasjonsspiralen*. Gyldendal, 2011

Kaasen, Knut *Petroleumskontrakter med kommentarer*. Universitetsforlaget, 2006

Knoph, Ragnar *Oversikt over norsk rett*.

Hagstrøm, Viggo *Obligasjonsrett*. Universitetsforlaget, 2009

Stenvik, Are *Patentrett*. Cappelen Damm, 2013

Eide, Erling *Rettsøkonomi*. Cappelen Akademiske Forlag, 2008

Falkanger, Thor *Tingsrett*. Universitetsforlaget, 2010

Artikler

Hygen Meyer, Johannes *Hvem skal anses som oppfinner eller medoppfinner?* NIR 1/2011

Lover

Avtaleloven av 1918, 31. mai nr. 4

Kongeriget Norges grundlov av 1814, 17. mai

Kjøpsloven av 1988, 13. mai nr. 27

Markedsføringsloven av 2009, 9. januar nr. 2

Patentloven av 1967, 15. desember nr. 9

Petroleumsloven av 1996, 29. november nr. 72

Dommer og voldgiftsavgjørelser

Rt. 1898 s. 277

LF-1992-306

Rt. 1999 s. 922

RG. 1992 s. 742

”Peconor-dommen”, uttrykt voldgiftsdom av 26. januar 1993.

Engelsk Supreme court UKSC 16 [2013] *Schütz v Werit*

7 Vedlegg A International patent application (NO patent no: 330676)

Patent application title: LOAD TRANSFERRING SUBSEA STRUCTURE

Inventors: Ulf Lønnemo (Rasta, NO) Terje Pedersen (Nesøya, NO), Rolf Nerem (Vollen, NO), Per Lillejordet, (Bjørnemy, NO), John Anders Ingebo (Krokkleiva, NO)

IPC8 Class: AE21B2912FI

USPC Class: 166341

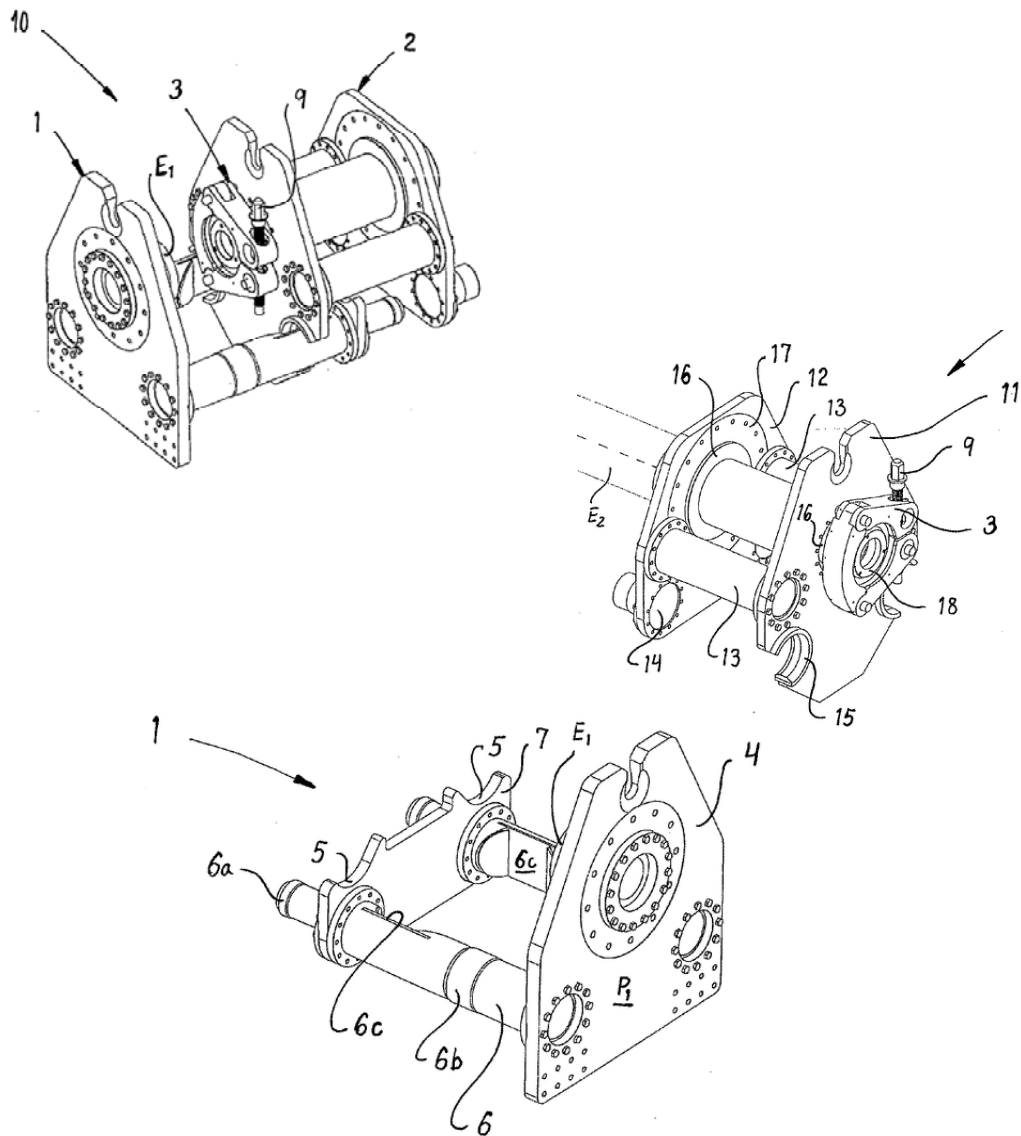
Class name: Submerged well connection or disconnection of submerged members remotely controlled with orienting or aligning of member for connection.

Publication date: 2012-06-28

Patent application number: 20120160505

Abstract:

A load transferring subsea structure (10) for temporary guiding and permanently relieve forces within a pipe connection that is subjected to bending moments when connection is completed. A connector (3) keeps the pipe ends (E_1 , E_2) together. The load transferring structure (10) includes one basically stationary structure (1) that retains a first pipe end (E_1) and one basically maneuverable structure (2) that retains the second pipe end (E_2). The second pipe end (E_2) is to be connected to the first, stationary pipe end (E_1). The stationary structure (1) includes portions (6) having predetermined configuration including fitted surfaces (6a, 6b) for interaction during mating with complementary portions (11, 12) having predetermined configuration including fitted surfaces (14, 15) on the mobile structure (2) for creation of a load path external of the pipe ends (E_1 , E_2).

Claims:

1. A load transferring subsea structure for temporary guiding and permanently relieve of forces within a pipe connection that is subjected to bending moments when connection is completed by a connector that keeps first and second pipe ends together, said load transferring subsea structure comprising: one basically stationary structure that retains a first pipe end and one basically maneuverable mobile structure that retains a second pipe end; wherein said second pipe end is to be connected to the first pipe end; the one stationary structure includes portions having predetermined configuration including fitted surfaces for interaction, during mating, with complementary portions having predetermined configuration including fitted surfaces on the one basically manoeuvrable mobile structure for creation of a load path external of the first and second pipe ends; and wherein portions with said fitted surfaces are processed to controllable tolerances that provide moment transferring means during possible loads or strain within said first and second pipe ends.

2. The load transferring subsea structure according to claim 1, wherein the stationary structure includes a back plate that defines a plate plane and retains the first pipe end in the form

of a projecting pipe hub, two projecting guide structures extending substantially perpendicular to the plane of the back plate and extend in the same direction as the projecting pipe hub, a connecting plate that extends substantially in parallel with the back plate and spaced apart therefrom and interconnects the two guide structures.

- 3.** The load transferring subsea structure according to claim 1, wherein the manoeuvrable structure includes a front plate part and a rear plate part that together retains the second pipe end, wherein the front and rear plate parts extend substantially in parallel and spaced apart from each other and are interconnected by two bracing structures, and further includes guide portions to cooperate with said guide structures of the stationary structure.
- 4.** The load transferring subsea structure according to claim 1, wherein the guide portions of the manoeuvrable structure and the guide structures of the stationary structure include said portions having predetermined configuration with controllable tolerances that provide the moment transferring means that come into action during loading of said pipe ends.
- 5.** The load transferring subsea structure according to claim 4, the wherein said portions having predetermined configuration with fitted surfaces for each guide structure of the stationary structure includes a front portion in the form of a projecting pin extending from the interconnecting plate, and a rear portion in the form of a processed or machined portion.
- 6.** The load transferring subsea structure according to claim 4, wherein the said portions having predetermined configuration with fitted surfaces of the mobile structure includes a front portion in the form of a substantially horseshoe formed cut out in the front plate part, and a rear portion in the form of a projecting pipe hub extending from the rear plate part.
- 7.** The load transferring subsea structure according to claim 5, wherein the projecting pin, during mating and subsequent to connection, cooperates with the projecting pipe hub and the machined portion cooperates with the substantially horseshoe formed cut out, said portions being made with tolerances relative to each other which provide the moment transferring means that come into action during loads of said pipe ends.
- 8.** The load transferring subsea structure according to claim 2, wherein each guide structure of the stationary structure includes an intermediate portion having incisions located somewhere between the projecting pin and the machined portion, which incision eases the access for the horseshoe formed cut out in the front plate part during landing on the guide structure, and connects these to each other during advancement of the mobile structure towards the stationary structure.
- 9.** The load transferring subsea structure according to claim 1, wherein the structure includes a catch-/guide tool for temporary attachment to the stationary structure.
- 10.** The load transferring subsea structure according to claim 1, wherein the maneuverable structure includes swivel means that allows rotation of the pipeline relative to the maneuverable about the longitudinal axis of the pipeline.

11. The load transferring subsea structure according to claim 1, wherein the originally stationary structure is divided into a retrievable/replaceable module having two opposite facing pipe ends and two cooperating base units, said module being designed to be placed between two maneuverable structures and landed on said base units, each base unit, in corresponding way as previously, is provided with respective portions having predetermined configuration including fitted surfaces for interaction with complementary portions having predetermined configuration including fitted surfaces on the mobile structure for creation of a load path external of the pipe ends, which portions with fitted surfaces are processed to controllable tolerances that provide moment transferring means during possible loads or strain within said pipe ends.

12. The load transferring subsea structure according to claim 11, wherein the retrievable/replaceable module includes respective back plates that define respective plate planes and that retains respective pipe ends in the form of projecting pipe subs.

13. The load transferring subsea structure according to claim 12, wherein each back plate is divided into an upper back plate on the module and a lower, aligned back plate arranged on each base unit and that together form said plate plane.

14. The load transferring subsea structure according to claim 11, wherein said respective portions of each base unit is in the form of projecting guide structures extending substantially perpendicular to the back plate and extend in the same direction as the projecting pipe subs, and that a respective connecting plate extend substantially in parallel with the back plates and spaced apart from these and interconnects two guide structures.

15. The load transferring subsea structure according to claim 11, wherein the retrievable/replaceable module is a valve unit.

16. The load transferring subsea structure according to claim 1, wherein each pipe part that transports medium and optionally the connector is thermal insulated from the surrounding medium.

Description: NOT INCLUDED